

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на цео годину . . . . . 12 еор.
на пола године 6
на четврт године 3
на један месец дана 1
за Србију:
(у сребру)
за годину 120 гроша, на пола године 60 гроша,
а на четврт године 30 гроша чарш.

ЗАСТАВА.

О Г Л А С И
рачунају се по количини врта или места
које заузимају на оваких ситних петит слова
и за сваку врту плаћа се увек по 6 новчића
а за жит сваки пут банка по 30 новч.
Д О П И С И
шаљу се уредништву, а претплата и огласи
администрацији „Заставе“ у Нови Сад, у кући
под бројем 11 и 12 у дунавској улици
Гувописи не враћају се натраг.

ТЕЛЕГРАМИ „ЗАСТАВИ“.

Стара Градишка, 1. (13.) септ. 6. сати 45 мин.
(За прошли број закашњено.)

Ваљалука је одавно турским кордуном обкољена. Ваљалучанима недопуштају ни у Вербир, толи овамо. Грозним мукама валија изнуди прекуте од Марга Марића и Станка Банганетића потврду својих подметања, петима су градски Турци згнус такође мучењем изнудили да лажно сведоче против Боже Љубојевића. Данас после подне позва градски кајмакам шесторицу преосталих хришћана трговаца са попом Ристићем те их сместа у град затвори, нитко неможе њима прићи.

Стара Градишка, 3. (15.) септ. 6 сати 10 мин.
стигло 12 сати ноћу.

Обкољени батаљоном низама по Ваљалишиној заповједи сви хришћански трговци у градску тамницу бачени.

(Ми држимо, да би хрв. сабор имао и повода, и основа, да у корист наше пребегле и заостале страдајуће браће у Босни корак какав учини, и пр. да даде израза жалби својој, да се на граници државе и у суседству догађају така нечовечна недела и насиља, која не само племенски, него и човечански осећај дубоко вређају, пограничне свеје прекидају, на граници мир узрујавају, и обострану трговину упропаштавају. Како би и пр. било, да се влада интерелује, и услед одговора, или и иначе донесе одлуку, да се влада позива и упућује: да својим путем код круне, или (преко уг. министра-председника, коме у спољашњи стварија реч пристоји) код министарства спољашњи послова поради, да ово учини потребне кораке, како да се турском насиљу у Босни крај учини, и да се поврати стање закона и реда? У.)

ПОСЛЕ „КАПИТУЛАЦИЈЕ“.

III.

A Jove initium, in Jove finis — Од Јове смо почели, с Јовом ћемо свршити.

У завршној беседи Јована Живковића има троје што ћемо на око узети: прво његова „реална политика“, друго његова пребацивања крајојој левици, треће његова државоправна теорија.

Он се одма с почетка уводи као човек који „ступа на практично поље реалне политике“. Дакле није му довољан „реализам“, него и од тог „реализма“ издељује „практичност“ па тим леком оће да излечи домовину, коју Деренчин болесном назва.

Има ји, који мисле, да су у ово време бог зна какву мудрост изrekli, кад кажу: да стоје на „практичном пољу“, да воде „реалну политику“.

То је данас мода.

Као да се у обште, а нарочито у политици, теорија од практике, мисао (идеја) од реалности, или ти од услова остварења свога тако оделити даје, да једни само мисле, и измишљају начела, не обзирајући се на услове њихог остварења, а други само раде, и без мисли, и без начела. Ако се ови други зову „практици“, и „реалисте“ — онда на част им име и слава „практично реални политика“. Они ће се повијати као трска по ветру, или по догађајима, у којима је такође мисао, али туђа мисао остварена. Лепа би то политика била за народе, који су већ у канџама, или под каквим год притиском већи и јачи народа. Владајући народ само треба да за подложни народ ствара ситуације, чињенице, догађаје, па било силом, или лукавости, било застрашењем или корупцијом, па да подложном народу не остане друга политика, него: да ситуацији, догађајима, сили приклопи главу, по ономе: покорну главу сабља несече.

То је та „практично-реална“ политика Живковића.

Да је то тако, показују догађаји од времена, од како је народна странка сипла, „на практично поље“ „реалне политике“.

Почећемо од првог састанка овога сабора. На чело ишло је, да се у адреси овначи начелно становиште народне странке према нагоди од г. 1868. и да тражи нагоду с нова на основу народног програма — али „реална политика“ поведе руку, и диктира на просто „ревизију“, дакле фактично признање старе „нагоде“,

пре него што је било и каквог јамства за меру нови уступак.

П р а в да је изискивала, да народна странка иште, да у адресу дође израз неповерења влади, која је народ толико мучила, и суровим одгађањем сабора управо срамотила — али „реална политика“ надгласа и самог Мразовића у конференцији, и сам покушај израза неповерења засаде у грулу нар. странке.

Да и неопињемо начин, верификације, и како су изабрани за уг. сабор чланови сабора и краљ. одбора, и да одбијемо ово на измајеторисану магловену равнотежу странака, да погледимо само шта се после збило.

Хр. краљ. одбор још у новембру преда свој предлог уг. краљ. одбору; овај се месецима не састаје, одговора не да; хрв. сабор никако се не састаје; Вакановић у правља без уставног буџета; у земљи болест, у народу глад, а заступници народа морају све то да гледе скрштеним рукама, немогући законитим путем лека потражити. Достојанство, право, интерес народа и његови заступници у уг. сабору и у краљ. одбору искали су, да ови отворе уста, да се ограда противу таког недостојног „вонтања“, и запречења домаће радње — али „реална политика“ пришау: „нетреба срдити јачега“. У крајини се продаје 30 јутара шуме, на начин, који не само конкуренцију отештава него који антиципујући цену од 20 година, ову сада обалајује: интерес крајине, на коју се нар. странка у својој борби толико позивала и ослањала, саветовао је, да хрв. заступници на угар. сабору за то министра финансије на одговор позову, и да ишту, да он предупреди продају, док не би крајини попуњени хрв. сабор саопштао био, јер је продаја шумскога руна исто, што је продаја и саме шуме. Но и осим тога, кад је продаја већ обављена, била је јавна тајна. да ће свота прве рате, од неки 4 милијона бити смештена код неки бечки и пештански банака; како је у Хрватској и Славонији у обште, у крајини особито новчана оскудица била, и граничари морадоше у безбедне своју земљу продавати, то је домољубље и искало, да се сви до једног хрв. заступника на уг. сабору дггну, да о томе рачуна потраже, и да ишту, да се на домаће заводе, банке и штедионице обзир узме — али „реална политика“ зацупи уста свима, те сви „ником поникоме“, а новац оде у туђе руке, да се туђин помаже са граничарском муком.

Има и више таки примера и узора „реалне политике“.

Но ако се ђутало, ако се није пуцало до склопа нове „нагоде“, да се врабци с крова „нагађања“ не расплаше, могло се и требало је после тога одважније поступати. Кад је мотив какве такве нагоде била потреба „поштене“ управе, то је не само начелна него и „реална политика“ саветовала, да се пре саборског претреса и одобрења те „нагоде“ постави „поштена“ влада, да народна странка с те стране добије какво тако „практично реално“, јамство. И збиља и Живковић у Пешти рече, да ће од тога направити услов „прихвата“ новог поравњања у хрв. сабору и „Обзор“ донесе чланак, како сабор без и пре наименовања бана нетреба да узме „нагодни“ предлог у претрес, него да се обрати круни ради тога. И ми онда рекосмо: да би баш то начелно потраживање промене пре „нагоде“ показало, да народњаци не зазиру од замерке мађ. државника, и да по томе тражба нове владе није личне, него начелне, стварне природе, дочим би поупштаје у томе могло се тумачити као бојазан за личне интересе. Заман — „реална“ и то Живковићска реална политика одржи маха, и сад се чак до тога дошло, да се могло поговарати, да ће Лацка Пејачевић постати бан, — он, уз кога је име и сам „П. Лојд“ метуо три „извикателне“, кад је штампао да је он председник комисије петорице за израђење клубски статута, и још се поговара, да ће Петар Пејачевић остати хрватски министар.

То су све плодови те и такве „реалне

политике.“ Ту нема краја и коцка удварању, и уступању пред јачим. Та и она умерена ачка пословица каже: „Sunt certi denique fines quos ultra citraque nequit existere rectum“ — има напоследку граница, више или ниже који неможе постојати правда. А где је овде граница? Зид или — Раковица, то је баш те политике граница, јер морална снага и борба није изгредиле, чињеница такве реалне политике, него само физично-материјална моћ, која или се јачо до вида уклања, или на разбојиште изилази.

Овака је политика нанела народној странци ужасну, вековиту срамоту у погледу финансијског кључа, јер и без Живковићеве прелекције знало се, да се у првој линији није радило о преинаки, него о исправку кључа, а већ смо казали да је то грдна срамота, ако се ни Јакић, ни Живковић за толико година дана, и дошав напоследку у Пешту, нису до новембра известили о правоме стању ствари. Неправичан кључ пак такође неможе се назвати исправним, или бар праведним, и ако ће се моћи у старој „нагоди“ у напредутврђени кључ за крајину и пре десете године променити, могао се и сад у опште изменити.

Долазимо на приговоре учињене левици, коју Ж. назива „малом фракцијом“, но која сад већ није много мања од броја, што га је сва народна странка имала год. 1868. и која данас представља дух народа. Он вели, да се та „фракција“ састоји из хетерогени елемената, и изводи то из онога, што је ко у беседи не као какав особени програм, него оцењујући предлог „нагоде“ казао. Но при овоме нећемо забављати се, јер тим приговором и онако се хтело да се прикрије, или изговорити разноликост у самом средњем центруму. Узгред буди примећено, како је „Обзор“ негда Маканца у име домољубља одвратио од гласања противу „нагоде“, јер ће се наћи са Раухом у једном сабору, а ево сад овај се нађе са центрумом у друштву.

Више ћемо се обазрети на приговор о епохи Јелачића бана. Ж. дели ту епоху на два дела, али од првог дела само крај наводи т. ј. абсолютистично стање, које је тројној краљевини допало у награду, онако као што је Угарској у каштигу.

Но Ж. заборава, да оно стање није било замишљена, или иужна последица политике, што ју је народ хрватски и српски год. 1848. у оно време водио, него је било плод у целој Европи ојачане реакције, која је бајонетима угушавала покрете много већи народа, француског, немачког, и талијанског. Осим тога политика народне странке онда и по развиту свом још се није опростила била од загрљаја реакције. Из ови последица пак не ваља закључивати, да је тежња и борба народа била крива, него да борбу од шкодљиве примесе опростити, и уставним оружјем наставити ваља донде, док противник непризна начело народне политике, т. ј. политику самосталности народа. Кад се дакле позива на Јелачића, не позива се ни на његове личне смесе, ни на абсолютистично стање, него на тежњу и правац народа.

Но тиме долазимо на државоправну теорију Живковића.

Овде би му се могло приметити; si atque suis! Теорија државног права — то је ствар, која је ван његовог зреника. Ж. вели: „Данас имамо ми у правом смислу речи државоправну аутономију, т. ј. самосталну легислативу и врховну езекутиву у државним атрибутима: настави, правосују и унутрашњим пословима. Нека ми, вели даље, штовани г. доктор изволи одговорити, неспадају ли ови послови међу атрибуте државне (Hoheitsrechte des Staates)?“ И на то сам себи одговарајући, каже: „Пошто се то порећи неда, поседујемо ми државну, не провинцијалну аутономију.“

Толико и „практик“ може знати, да споменути послови спадају у атрибуте државне, али он преврћа, да од начина вршења ти послова зависи, је су ли они зајиста атрибуте оне земље, о којој је реч.

Онда би ти послови легислативно и езекутивно били атрибуте тројне краљевине, кад би ји у првом погледу зем. сабор и круна, у другом погледу домаћа влада и круна без посредовања, сутицања, или још меродавног уплива са стране вршили. Зар је тако по „нагоди“? Никако. Хрватски министар као члан мађарском сабору одговорне владе, а то ће рећи мађ. влада има право и на легислативне и управне подносе своје противупримере учинити, и то не само са стране државног права, или „надлежности“, него и са стране државни интереса. Да ће круна овако везана присиљена бити, ове противупримере уважити, то се разуме. Владатељ ће у тим стварима и у тим пословима деловати као мађарски, а не као хрватски краљ. Не поричемо дакле, да речени послови чине атрибуте државне, али поричемо, да су ти послови по „нагоди“ височина права хрватске државе.

Тројна краљевина дакле нема државну, него само провинцијалну аутономију.

Но како Ж. може и помислити на државну аутономију ма у чему, кад он стоји на земљишту државног јединства Хрватске са Угарском, и таког појма досљедан је излив онака „нагода“, као што је; јер ако је Угарска и тројна краљевина једна држава, онда ни једна грана државни атрибута неможе бити без непосредног, или посредног највишег уплива, без „височества“ оног сабора, и оне владе, која са круном представља легислативно, и управно јединство државе. Народне странке пак баш је то становиште, да она не познаје јединство државе, не признаје да је и тројна краљевина Угарска или угарска држава, него да је она држава засебна, по која је и историјом, и положајем, а још више садашњим околностима на задругу са Угарском упућена, са овом неке гране државни атрибута меша, и путем заједничког сабора и владе врши. Ово је критеријум народне странке.

И по томе је само она „нагода“ правоваљана, она мера преноса државни права на центрум задовољавајућа, коју народ тројне краљевине путем свога сабора добровољно уступи. То се није збило. Народ још није слободно исписао токорсе пружени „мубелист“ Трансакције може бити о томе, колико ће државни грана, или атрибута уступити се задрузи, колико ли за домовину придржати, али што се придржи, оно ваља да је сасвим домаће, независно од воље уг. сабора, или уг. владе, јер иначе се тројној, или двојној краљевини брише сасвим карактер државности, и она се понижава до провинције. Таку пак трансакцију („нагоду“) учинити нема права онај сабор, или странка у њему, што говоре о унутрашњој самосталности. То је оно, што Ж. неможе или неће да увиди, и што полагајући оружје, и примајући на обе руке (сабор и зем. владу) бедузике мађ. владе још виче: „Ми имамо у правом смислу речи државну аутономију!“

Кад то чује Сил Калман, незнамо хоће ли се насмејати, или наљутити; прво ако узме да Ж. то држи за државну аутономију, друго, ако се побоји да Ж. заиста жели државну аутономију, па се засад само омануо у начину.

Стара, и нова „нагода“ разликују се у том, што су при првој мађарски државници Хрватима при списивању белог листа водили руку, а сад су ови научили диктандо писати.

Но ни једна, ни друга „нагода“ неможе се назвати народном.

Обе су дело аристократије, са разликом што је првој кумовала мађаронска, другој народњачка бирократија.

Живковића је при првој нагоди изграла аристократија, — сад он можда мисли, да је изиграо аристократију, али можда је и обратно — свакако је пак изиграна бивша народна странка.

Али крајина још није своју проговорила, а донде је и нова „нагода“ само провизорна, привремена, не само по садржини, него и по форми.

И тако, што је год Ж. пребадио левици, одбија се на лево крило центрума бивше народне странке, и може се управо казати, да је Ж. уграбио прилику, да под фирмом Маканца и левице, све оно садашњим својим савезницима у центруму, све оно за год. 1848. 1861. 1865. и 1868. сад са катедре „реалне политике“, а под заставом „народњаштва“ очита, што му се пре са катедре чисто „унионистичне“ политике не би примило било без одпора и одбора. То је, што смо рекли, да је његова завршна беседа ругло не на левицу, него на пређашњи народни програм, и живац народне странке.

ОБЈАВА ШАЈКАШИМА.

Драга браћо Шајкаши!

Шајкашки бирачки збор, који је требао на усековање, 29. августа у Тителу да збори и да обележи политичке жеље Шајкаша, неје пустио јасна гласа. Пустовоља наших противника тако хтеде.

Привремени изборни одбор за шајкашки изборни округ закључио је у својој седници од 31. августа (12. септ.), да вам овим путем јави, шта је у тој ствари рађено и шта ће се даље радити.

По што је овде склопљени одбор за припрему збора укљонио све сметње, које су стојале збору на путу, учинио је и последње припреме за збор. Готово у очи самога збора, 27. авг. (8. септ.) у 9 сахата у вече, стигне самовољна заповест од жупаније, којом се збор пре пописа бирача забрањује, а после свршеног пописа допушта. Одбор се одмах сутра дан телеграфским путем потужи на то министарству унутрашњих послова, молећи га, да дотичну власт упути, да уклони све претпреке, које се збору намећу. Не добивши никакво одговора, одбор на усековање пожурити одговор од министарства, и сутра дан опет. На ту притужбу и две појурнице стигне тек 31. августа (12. септ.) у 3 сахата после по дне телеграфски одговор од министарства, који нас у тој ствари упућује на жупанијску власт. Како је међу тим већ било доцкан, да се збор сазове у који дан пре пописа бирача, одбор неје даље никакве кораке чинио код жупанијске власти.

Међу тим, нека вам је на знање, браћо Шајкаши, да ће збора бити, и то по што се сврши попис; дан и место збора одредиће изборни одбор шајкашки, збора мора бити ради братинског договора, а и за то, да не би изгледало, да су Шајкаши на први ударац устукнули, — они Шајкаши, који у јуначким бојевима не знају, шта је то устук, па вала не ће знати ни за устук народне свести.

Слабачки су наши противници, све њихово усљављење неје ништа друго, до немоћно разметање; јер сила, која сама свој закон гази, шуља је и ништава.

Браћо Шајкаши! Ви сте у крвавим бојевима били први међу првима, ви сте били сјајна челенка на јуначком шлему српском, ви ћете бити, надамо се, и понос и дика српске свести!

Међу тим пак успејте се листом у бираче код пописне комисије.

У Тителу 1. (13.) септембра 1873 г.

Одбор.

ХРВАТСКИ САБОР.

Четврта седница 4. септембра.

(Свршетак.)

Заступник *Марко Хреат*: Високи сабор! Стојећи на темељу позитивног закона, прихваћам закон-

ску основу, поднешену по краљевинском одбору и то стога, што је уста промена закона од 8. новембра 1858. год. и то промена на боље. — Да је предложена основа промена законског чл. I. 1868. год. боља, доказали су моји предговорници, само ми јоште остаје напоменути, да је предложено законском основном зајамчено да покрије наших аутономних послова 45% свеукупних наших доходака, а мени није познато, да икоја држава или земља у Европи, осим може бити Швајцарске, може за покриће унутрашњих послова, наставе и богоштова, те правосуђа употребљавати 45% својих доходака.

Друго, примам предложену законску основу стога што се њезиним пријетом завршује многогодишња државоправна рамирница између краљевине Хрватске те краљевине Угарске, те ће се тако омогућити и врата отворити успешном деловању на пољу душевнога и материјалнога развитака наше домовине.

Племенити г. заступник града Карловца настојао је у свом јучерашњем говору доказати, да су они чланови народне опозиције, који сада гласују за предложену законску основу, 1. оставили свој народни програм, 2. да су изневерили браћу своју Словенце и 3. да су народ својим поступањем досадашњем завладали.

Ја, као члан народне опозиције, све оно опоричем, Програм народне опозиције пре год. 1848. и после исте билеже уздржати савез с Угарском у сврху обезбеђења народне и политичке самосталности пре противгерманизирајућој и централизирајућој Аустрији, сада пако проти преобу немачкоме.

Доказ тому су закључци сабора г. 1858., 1861., 1865. до 1867., септемберска изјава заступника народне опозиције, те напокон адреса сабора од г. 1872., у којих је народна опозиција програму свому верна остала, те предложена законска основа није друго, него остварење програма народне опозиције.

Пре би се могло казати племенитом заступнику града Карловца, који је своје политичко деловање истог г. 1871. започео, да је он од свога програма одступио. Он је под заставом програма ревиизије нагоде од г. 1868. изабран за заступника, те је рујанску изјаву, која законити темељ прима, са осталим заступницима народне опозиције суподписао, па је управ одма код претресивања адресе г. 1872. ово становиште оставио, те се поставио на темељ пуне негације. (Тако је). Сада пако поднио је предлог, усљед којег би се имала предложена законска основа забацити стога разлога, што недовара потребама нашега народа, те се тим опет ставља на темељ обстојећег закона.

Ја неусијетим у грех племенитом заступнику града Карловца, што је од свога програма одступио као што држим, да се и на члановом народне опозиције, који претијајемо уз предложену законску основу, неби имало у грех унесати, кад би били одступили на корист своје домовине од пређашњег програма, јер држим, да несе народи ради програма већ да се програми имаду правити с обзиром на потребе народа и околности времена. (Тако је).

Ја непризнајем, да је народна опозиција заступила Словенце, јер нами нису позната никакво уговарања са Словенце, па држим, да народ хрватски имаде више гледати на своју корист, него ли на каква пушта обећања, која је може бити племенити г. заступник града Карловца или други, ма који члан народне опозиције, учинио по Словенце.

Заступнику *Турели* одраба говорник, да кад би његово тумачење незаконитости стајало, да би тад све незаконито било, што се је догодило од 1848. год., па ће и оно, што се је догодило 1848. год., јер је и 1848. год. сазван сабор на октроирану изборни реду. Кад господа тако далеко иду, била би морала захтевати, да његово Величанство сазове сталне и редове, да најпре начине изборни ред. (Смех).

одељење угарске изложбе у агрикултурној дворани, за све оно, што у индустријској палати за неуместно и недостојно наљазисмо, надокнађава, па искрено и истини у хатар морамо рећи, да нас је девојке Угарске подпуно са онима измирила, што нам је кокетка Нанонија на жао учинила.

Како ти у овој дворани богатство нагомилано није! Какви ли народи и који ли крајеви, које ли земље овде заступљене нису! Ено богата Словачка дивним брдима и још дивнијим долинама својима од моравског поља, што границе о криовите Карпате, од тренчинске столице па до кашавске моће и Татра-Матра- и фатранских гора; тамо опет бакоњска шума и огромни растови безанија, а одма до ње силном рибом обдарен балатон, ено печујска вина и сексардске лозе, а тамо опет — даљни Ердељ са брдима пуних блага, са долинама пуних благодова. А где како се пружа мађарска пустиња од дребенинског несака па до равне Бачке и равнио Баната, од ушћа Керени беле, па до брзог, валовитог Мориша. Да дивног Баната, да дивног Срема и у њему горе Фрушке, да кршевите Славоније и поносне Хрватске, да....

Где, куда би се задутао, а хтео сам изложбу наших хрватско-славонских и српских покрајина да опишем. Но срећом јоште није доцкан; дај да се поправам.

Ступајући из руског одељења, идући к северу, једним јединим смо кораком усљед Хрватске и Сла-

Што се члановом народне странке каже, да народ завађају, кад га уче у његову корист, одбија од странке, но освађује заступника карловачкога, да попут Потемкина, који је о богатству поданика варао своју владарицу, настоји да се неуса младеж заведе.

Др. *Маканец* протестира против сличног осваја, а председник диже седницу и урече идућу за сутра дне 5. септембер у 10 сати у јутру.

Пет седница 5. септембра.

Председник је отворио седницу у 10 сати и 5 минута. Лице саборнице као и у последњој седници. На владиној столици преузвишени господо бански намесник *Литон п. Вакановић*, Галерије пуне.

Саборски бележник *Габо* *Кич* чита записник последње седнице. Оверовљен без приметбе.

Заступник др. *Франа Рачки* интерпелира владу, што је са изтрагом, дотично одклонењем судца општине моравичке и тудора цркв. Гаје Петровића који је узет под изтрагу због неуредног управљања са издрвеним иметком. Мањка је до 3500 ф. По послу изтраге има одлука жупаније, па ће и одредба зем. владе, но котарски судца Агурти да неистражује одлука због пријатељства напрема Петровићу. Интерпелант пита: Како земаљска влада мисли прибавити штосавае закону у овом случају? Интерпелант додаје, да неби рад овим предметом бити на тогубу сабора, но да нема другог начина. — Интерпелација достави ће се влади.

Заступник *Јосиф Муцлер* интерпелира владу: Има ли у припреми законску основу о задружним деобама и ако има, хоће ли јена законско разправљање предложити јоште течајем овога заседања? Интерпелант вели, да се од онда одкад је издан закон правостаје деоба, никад незна, како стоје селачки поседовни одношаји. Задруге су скрив на незаконити темељу. Тузбе се разне поднашају а суд незна како с њима.

Одјелни заветник *Јован п. Јурковић*, овлаштен од владе, одговара, да је земаљска влада приредила законску основу о преиначи зак. члан. IV. 1870. о вадругама; Земаљска влада одгодила је предложене основе, јер има намеру сазвати на свестрани разсуд основе епнетно поверенство. Чекала је са сазивом тога поверенства, јер је наумила у исто позвати и више г.г. народних заступника. Поверенство то сазват ће се до који дан, те ће основа у брао бити предана високом сабору. — Интерпелант је задовољан с одговором.

Саборски бележник др. *Рогулић* чита поднеске. Објина *аратска* моли, да се закон донесе о преуређењу садањег бакарског мунципија. Петиционалном одбору.

Училишним гимназије осечке моле доплатак. Петиционалном одбору.

Објина *Погок* у котару врбовачком у жупанији крижевачкој тузи се на незаконито поступање код срегерегирања пашњака. Земаљској влади.

Пуркине нуди књижицу свога отца, нева се купи за свеучилиште. Петиционалном одбору.

Поднашају се више молба за повисење плаћа и за милостиње.

У главној дебати о предлогу краљевинског одбора има реч заступник др. *Игњат Бркић*. Предлог је про и contra изрицљен. Основа закона о ревиизији нагоде недовољсва додуше с разлога, што ни из далека недовара очекивању, које је говорник снајао са ревиизијом. Несадржава основа свега, што треба за морални и материјални развој домовине, но она садржава толико, да домовина буде достојна друштва Угарске и целокупне монархије. Говорнику је свет чланак 42. од 1861. године. У предлогу саборске мањине од 1868. године налази се изражено оно, што домовини треба. Но истина је, да се предложена основа начелно приближује предлогу. Од слободне воље дат ће глас свој за ревиизију.

У велеважном питању, што је сад на разправи неради се поглавито о том, да се домовини стече

вонје. Простор; на коме хрватска браћа наша изложбе производе земље своје, није баш највећи но на том се маломе простору доста видити може, а онај, кога ствар баш од свега срца занима, више ће наћи, но што је испрва замислио могао. Сад се обратимо десној половини. Одмах ће нам у очи падају велики скуп разноврсни хрватско-славонских производа. Скуп је уређен по столовима и шкривовима, а што се јачине и разноврсности његове тиче, то се даје у знатније увретице. Ту дуван у разним сортама, у листу и извезаного; ту разна зрна; ту овал, ту жито и пшеница, ту куделно семе, ту пшеница од разнога рода и у разној величини, ту најзад кукуруз у више фела и са сви крајева троједнице и војничке крајине.

Брод знатно је заступљен, особито у мађуну (некмезу) и разновне сувоме воћу. Нека бродска фирма уредила је читав скуп свога еснапа, у коме суве шљиве, испушене крушке главну улогу играју. Ана *Улишка* изложила је више сорта бродског сенеца; *Јанковић* из Митровице броја; *Ђуро Шрослајер* из Ђакова пепејике, *Хорман* из Нове Градишке опет сува воћа а *Јован Адамовић* из Осеклап, што га у фабрици својој прерађује.

Стеван Габић из Оточца уредио је мали скуп чаурица од свилених буба, што их он рани и ово служи за доказ, да се бубе свилене и у нашем пределу одгајати могу и да се је већ — као што из овога случаја видимо — цокушало. Произведена

или поврати што више аутономних права. Ради се о том поглавито, да се поврати и уздржи добро споразумљење међу троједном краљевином и Угарском. То је главна сврха. Ту сврху треба докучити, да за да случају обнове неспоразумљења и раздора узмогнемо сву криву на другог контрахента бацити. Морамо рачунати с обстојећим чинима и зацртама тим више, што нам је изглед на политички добатак.

И други су народи тако радили. Да непоћем далеко, ено Угарске, кад се је уравнала с осталим земљама Његова Величанства. После рата бијаху Угарској необично повољне околности, но Угарска мораде попустити од 1848. године. Док Угарска није хтела од онога становишта попустити, неповерење Аустрије није дало Угарској напред. Кад Угарска пристаде на неке промене, настаде по свој земљи бујни живот, Угарска није драге воље попустила. Сам Деак је казао: пристанимо, јер нам ва сада другога изходшта нема.

С многи разлога пошла је код нас ствар другим током. Законски чланак о нагодби бијаше створен, но узгредне околности носиле су у свом погледу камен смутње. Закон од 1868. године, наместо да је родио поверењем, множио је неповерење. Раздови су нам свим у намети. Непораба и адопораба тога закона бијаше главни узрок и много сва чега позната.

На том неуспеху нагодбенога закона ненесе само криву чланови деснице. Главна кривња иде угарске државнике, који су повлађивали рад садање деснице и утврђивали њихов необаир. Вели се да ће господа са деснице с нама гласовати, те се каже, да то њихово гласовање доказује нашој страни никонсенвенцију. После недоследности ја у гласу том гласовању неонаљивим, јер ако и јед усљед гласовања формално овај час с нама чланови деснице, материјално се јако лучино једни од других. Они прихваћају овај закон од нужде, као што је од прилике Турска с вољом примила хат-хумајун. Гласујем за предлог због измирења троједне краљевине са краљевином Угарском и да узмогнемо у будућој можда неслоги цео одиј свалити на другог уговорника. Завршује уверавањем, да ће бити на обрани народа, ако Угарска и одседе утраје на непријатну путу проти троједној краљевини. (Живито!)

Заступник др. *Иван Демлан*. Добра и узорна управа, то бијаше лозинка, под којом ступисте у јавност. Описује, што је и колико је разтројеној и разчетвореној Хрватској потребна добра управа. Угарска је крива алој нашој управи. Позвахе нас Мађари у Пешту, да с нама узне уцену. Неможе о финансијалном делу говорити, јер га при спомену срце боли. Доста је споменути ревиизионални операт од 1871. године и приспобити с овим. Није противан тому, да Хрватска буде у савезу са Угарском у државо-правној подпуној слободи, но неће да Хрватска буде робинја Угарске.

Због добре управе прелазите међу, које несмете прекорачити. А хоће те ли добру управу постићи? Зајамчено није ништа, обећано је само. Обећање ништа невреди, а кад Мађар обећава, по готово. Три пута обдарена је Хрватска по Угарској. Бијаше вапаја и урнебеса: Слатка браћо, браћо од осам стотина година, држите, помозите! Сочисмо и помогосмо а на бели лист несмедосмо написати ни једне јединице броје, чланка 42. Нашло се је људи, који се одазиваше Мађару: Заповедај господару — ти окаљаше онај бели лист. Други пут бијасмо обдарени нагодбом од 1868. год., која ни у чем недовара жељама ни потребама хрватскога народа. Срчани људи рекоше: одбијам и ставише се у опозицију. Нагодбом је идуворна аутономија у свих точка. Нагода је била написана, да се неврши. — Трећи дар пружа нам се ево сад. Тај носи окрпану нагуду у узорну тобоже владу.

Ви, који сте се дуго срчано борили, који сте могли стотину и стотину пута виђети, што су Мађари, Ви за тајвр леће дајете све, што нам

свида, коју овде и у индустријском одељењу хрватско-славонске изложбе смотрити могаосмо, по изгледу бар доста је лепа и као што чујемо не заостаје за равним фабрикатама по другим земљама.

Цео предео крај јадранског мора, Драве, Дунава дугом Босне па до Чардага и јоште даље испуњен је многим вредима и бањама, из којих по већем делу или топле воде (Thermae) илити пас разне минералне воде извиру. Ове су понајвише кисељаци, а особито се налазе у источном и јужном делу Босне и западном делу Србије. Воде у Хрватској, Славонији и у војеној крајини понајвише садржавају гвожђа, сумпора, јода или ти су кисељаци.

Надали смо се дакле, да ће и овај род производа земаљских на изложби овој бар колко толико већ према богатству земље, у првом реду пак према разновидности — заступљен бити. И одста, ми се у томе не превариосмо, јер ево пред нама читав скуп: „хрватско-славонских минералних вода“. Ту је заступљен *Липин* са својом јодном водом, и *Ту Јамница* са својим алкалјским кисељаком; ту *Вараждин* са својом сумпоритом лековитом водом. Осим овога јонт да наведемо врело *станиковачко* у глиничком срезу (гвожђе) и хрватске Топлице (Тописко).

Скоро најлепши и најподпунији је скуп *Попорнога* из Загреба. Овај скуп хрватско-славонско-сремског пића већ по томе је у главноме сваке позвале

ПОДЛИСТАК.

ХРВАТСКА, СЛАВОНИЈА, СРЕМ, БАЧКА И БАНАТ, У ДВОРАНИ ЗА АГРИКУЛТУРУ.

(Природни производи. — Хрватско-славонске минералне воде. — Изложба пољопривреде из Загреба. — Хрватски паромлинови. Скуп хрватског, славонског и сремског вина. — Банатски паромлинови. — Скуп природних производа. — Вршачко вино.)

У источној пољоделској дворани на бечкој изложби заузима поред Аустрије, Немачке и Русије краљевина Угарска знатно, скоро, са обзиром на богатство њезиних природних производа и даље са обзиром на разноликост истих, најзнатније место. Овде је управо оличена Угарска, овде је видимо, каква вајста јесте и каква нам се лепша чини, но Угарска, што је туђе руво навукла па се у индустријској палати као несносна кокетка каква свету наметнула па њему на углед ставила — све што лаживога на себи имаде. Она је замислила, да ће се свету боље допасти, да ће му више угледати, ако у томе виду пред њега изађе, него ли у скромној, природној лепоти са свима божанственим врлинама обдареног девојчета, кога се овде у пољоделској дворани доста надивити и начудити неможемо.

Колико нас индустријско одељење угарске изложбе баш никакво неможе задовољити, не са неанатности, већ са тенденције своје, толико нам опет

треба. (Немир.) Мађар и сад је пун неповерења. Да није, био би нам по повољно бану и његових доглавници послао ову основу. То неучини, а из тога следи, да озбиљно немисли на за ревидира- ном нагодбом. Угарска одправи лепими речми кра- љевински одбор и друго ништа.

У ваши је руку ево сад судбина народа. Што заљубите, поста ће законом. Небудите слепи под сјачу, неверуге људима који нису ни своје нагоде држали, камо ли би вашу. У политици нај- мање вреди нада, нада је далеко маловреднија, ако је упрта у Мађара. Ко гоји такову наду, близу је идеалној политици. Јао народу, који се уца живети о милости Мађара! Разлог велите да је потреба народа. То је излика, као што је државно заједниство било Мађару излика, да нам одбије све захтеве. Мађар вам по други пут ставља на прса ништољне управе, ват, који бијасте срчани за наше право, а сад хоће те да малакшете.

Известитељ краљевинскога одбора веди, да ре- визија доноси разширену и гарантирану аутоно- мију. О осигурању саборна зар мислите, да ће угарскога министра-председника икад заболети глава за оно, што је негде у некојоу записнику обе- бано. Веди се, да ће бан бити нешто слична оному, што је некад био. Кога угарски министар-председ- ник именује, онота може сваки час и дигнути. О финансијалној страни веди сам заступник другога загревачкога изборнога хотара (Јакић), да није осигурана. За часовити пробитак, да га и јест, неможе се напустити државноправна самосталност. Веди се, да ће ревидира нагода бити трајна. Одлу се усудити помислити на трајност, где нам се велица на мору, Река, ни словом неспомиње. А што о Крајини, којој је обрана отета, које овде нема? — Немогу веровати у ревизију, она би могла бити само плод двојења. Ревизијом се невршује борба између Хрватске и Угарске, борба сад тек почиње на законитом темељу.

Заступник Јосиф Лепамер. Недоследност недо- личује човеку, по готово човеку заступнику. Што је са средиштем те што ће гласовати са средиш- тем, премда је подписао прошлога заседања са крајном левицом познати предлог, то недржава неоследности. Говорник се сматра у положају војводе, који је у беју са противником. Војвода разреди своја средства, противник промени поло- жај, војвода ће дакле променити своју разредбу. С другог вида цени се у положају веровника праму инсолвенту дужнику. Боље од такова дужника и под, и четвртана и осмина дуга него ништа. „Рау- ханизам“ неможе појмити, да је крив због управе. Ни војина чиновничтва није јој крива невршито- ном или непатриотизмом. Злој управе крива је голема политичка страственост. Ту треба под сваку цену утакожити. Приповеда, што је чуо од неког властелана из Угарске на железници о управу. Успех или неуспех у парници, рече му властелин, може се у Угарској погодити по политичком мње- њу странке. Таково стање несме завладати или потрајати.

Наивност нам се предбацује, што верујемо, да ће бити боље. Управа ће, закон што примимо ре- визију, бити или боља, или неће бити боља. Ако буде боља, онда смо сви задовољни и противници ће се нами такођер радовати. Ако небуде боља, онда нам је увек доба повратити се на досадању опорност. Опорност нигде и никад добрим нерађа. Од угарске стране престат ће сад ваљда опорност а у слогу лежи напредак. Од настављене опорно- сти већа ће бити штета Угарској него ли нама. Добра нам је владавина у изгледу, политички је дакле мудро гласовати за основу.

Говорник се уда у ону Гундулићеву: „Коло среће итд.“ „Тко би доли, гори устаје“ — устат ћемо и ми. Говорник не губи наде, одушевљен је хришћанин, тврдо верује у бољу провидност. Суд- бине нема, све се креће по бојој провидности. Повест нашега народа забиљежила је више случа- јева, где је хрватски народ изваила из вла бо-

жија провидност. То је било с тога, јер је хрват- ски народ стајао уз Бога. Ако и даље уз бога о- стане, победиће.

Председник приобћује, да је извршен број за- биљежених говорника те пита, жели ли који члан реч. Пријави се др. Маланец.

Заступник др. Маланец. Одговара Рихарду грофу Сермаху, да се вара, ако суди, да је говор- ник на аристокрацију дигао непромишљено пете- мељиту сумњу. Нека господа из аристокрације би- јаху изузета. Напоменут није нико, но означена карактеристика аристокрације. Гроф Сермаге не- спада у изимке, кад је скупност аристокрације пошас бранити. Доказао је оном обраном, да је туђин у свом, јер неумије језика народа, у којег земљи живи те му помаже решавати судбину. Ари- стокрација имала је заслуга за народ, но данашња се је аристокрација неверила традицији својих праотаца.

Председник пита, како то разправљање о ари- стокрацији долази на ред сада у главној дебати о израду регниколарнога одбора.

Заступник др. Маланец одговори: Што је ари- стокрација у јавном државном животу јоште неки фактор, те што је аристокрација у савезу и са најновијим решавањем нагоде те настави: О до- лажности аристокрације неби скоро ни спомињао. Друго је лојалност праму перзискоју шаху, а дру- го лојалност у поносној Билеској. Лојалност је верно стајати на свом државном праву, а недат се симо тамо звати по Доњају и по Андришију. Говорник веди, да вредност свакога човека једнако мери и цени, но о домаћој аристокрацији да није нашао, да се је на икојем пољу одликовала осим на „ловском“.

Нико од противника није узастајао оборити садржај његових тврдња. Сви говори састојаху се ма- ње више од китних фраза. Да се докаже, да пред- лог задовољује жељама и потребама народа, требало је доказати, да оно што, надље остаје Угарској није нашем народу потребно. То није доказано. Оно, што остаје Угарској, споменут ће говорник. Остају јој железнице, реке, царине, трговина, обрт, поморске ствари. Одвисност у тих ствари нас у- бија. Као тајниш трговачке коморе имао је при- личку довољно се о том осведочити. На потребе у тим стварима недобивамо припомоћи, све нам се молбе за прилагођају. Сведочи влади, да је често пута подупирала сличне молбе, но заман. Народу треба јасно рећи, при чем је. Са домољуб- љем је слабо, где се нехвата под истину издаје.

На говорника учинио је говор заступника Вон- чина одуран утисак. Кад бивши друг бившему другу спотиче раковички устанак, то мора учинити онај утисак. То спотичање знак је развратности вре- мена, у ком живимо. Чуди се, да га Вончина није назвао комунистичким петролеумом те предложио, нека се прогна или обеси. Представља Вончин театрално понашање на љубљанском саставу, где говоре, разговарање у словенском наречију, рече није ни труна од свега ћутио. Говорнику је љуб- љански састав био и остаје свет.

Заступнику Шраму одговара, да је идеализам потребан. Хришћанство је на идеализму у љубав спо- јило људски род. Идеали воде народе и рађају ве- лике чине. Материјализам руши све. Говорник из- поведа, да је идеалити. Идеал му је независност, слобода домовине. Уз то има срдце и за сродне народе. Одбија тобожњу конзеквенцију, да је због идеализма неполитич. Ми (он и остати десет, што подписахте познату основу заључка) извајамо свој идеал. Праведно захтевати, и то је рад, политич- нији рад, него ли падаг пред кога победитељу. Је- дино је оно лојално, што ми рађамо. Лојалност је владару истину казати искреном мужевном речу. Ако се иде мољити и кудати, моли се и куда само у краљеве дворци. Безачастно је тражити милостињу по предворју угарски министара. Лојално је рећи круни: ми вршимо своју страну, врши и ти круно своју. Волио би и у револуционарном покрету на- сти, него ли се дати на молбе на месту, камо мо-

ског паромлина и најзад ону варајдинско-парног млина *К. Пуста*.

С крајње леве стране дворане налази се велики скуп беда и црна вина и то из разних хрватско- славонских и сремских винограда. Тако послаше:

Фрања Малин из Варадина пиљерца; Васа Јан- кович из Митровице, сремска беда и црна вина; Господарска задруга у Земуну, беда вина; Ђорђе Милекић из Митровице, беда сремска вина; Ђуро Штросмајер из Ђакова, славонског белог и црног вина; Кнез Одескалки из Шлока, беда и црна вина; Гроф Елц из Вуковара, беда вина; Ожеговић Вар- лабашевачки из Гуштероваца крај Бржинеца беда и црна вина; Иван Милчић из Петриње, црна вина; К. Костић, карловачког црног вина; Стеван Ристић, карловачког белог вина; Шоер и Нађ у Варадину, беда и црна вина; Павла Мајценић, јастребачког; и Јосиф бар. Рукавина из Загорја црног вина.

Мед нама су врдине нашега вина задоста по- знате, за то је довољно ако га само споменемо, о странима пак то се досада није увек и у пукој мери рећи дало. Овом приликом пак обраћена је новоно пажња света, особито стручњачког на производе по нашим покрајинама, и они опет и опет признајући и ваљану оцену задобие. Чу- венни барон Бабо давни је већ своје мњење над хрватско-славонским и сремским вином изразио; овом приликом пак чујмо, шта стручњак др. Улбрих о

лбе неспадају. — Ефемерна пљеска ми нетражимо. Ваше је настојање сведок, да идете за ефемерним последком.

Заступнику Деренцију веди, да му је говор нај- лепши био, но прилично неважној оперети, ил балету у сјајној спенерији. Баруна Рауха нико јоште тако лепо није бранио. Што барун Раух са својим није могао уздржати, то је морала уздржати народна странка са вештијама сила- ма. Говорник одбија да би Кастелар био одсту- цио од свога начела. Он је досега врхунац, те се са врхунца почео враћати (ваљда је што за- говарао, да се проти члановом кортеша може због становити говора водити казнени поступак.) Ка- стелар има успех а ва? Што Вашингтон и Фран- клин учинише на Америке то се могло овде учи- нити. Што Кастелар нађе рече говорећ о разлици особној, да ће из комада мрамора кипар начинити, Венеру од Мила а друг сликар мужар у ком ће боје тући, то ви учиниште из нами околности му- жар, у ком ће Мађари наше право тући. — Да је фанатизам надвладао моју љубав за домовину, томе нема ни неможе бити подлоге.

На тврдњу Деренцијову, да нагодби није Раух отац, већ народна странка, одговара говорник, да је Мађар језин отац. Диктовао ју је 1868. године онда је кумовао барун Раух, а сад народна странка. — На тврдњу, да је јаук народа уставно народну странку у њезиној борби, одвраћа говорник да се љачки народ није малаксао. Сељачки народ борио се је да неможе боље, показао се вредан узора нај- ваображенијим народом. Да је кузавни, потребом притиснути хрватски сељацин стао настановити опортунитета, онда ви неби дошли у положај, да га можете десавуирати — тај поштвовани народ. — Говорник сведочи др. Деренцију, да није био у Љубљани, но додаје, да се у души радовао и при- стајао на онај састав. — О наводи Деренцијови да је клубство у садањем уређењу странке, каже говорник, да се др. Деренциј из Блуцнцшлесе књиге, из које је новадно остаде доказе, наведене у свом говору, с мало труда могао и о клубству упутиати. У Блуцнцшлесе би био нашао, да се уз оваково клуб- ство полаже одлука у шаке од три четири човека по којеказови случајева и средству моћна. Сабор има представљати вољу народа, а не некоји лица. Говорник се нада, да ће виђети, где ће др. Де- ренциј утећи изпод стеге овога клубства, које је заговарао. — На тврдњу др. Деренција, да је ре- визијонални предлог праму потребама и жељама народа, веди говорник, да је др. Деренциј слично поступао, кад је лане требало под силу обавити веризикацију. Други рекосе, „тако мора бити“ ил „нека се оверови“ ну др. Деренциј доказивао је свађе исправност избора. — О слици, што је лани учинио др. Деренциј о броду, веди говорник, да тадања његов (говорничков) одговор бијаше ето оп- правдан. Овај број (домовина) сад је „Шлеп“ Ка- петан ће знати камо са „Шлепом.“ Вит ће плача за „хаваријом“.

Заступнику Врбанчију веди говорник, да је схватио ситуацију. Заступник Врбанчић осведочен је у души, да врши домољубну дужност. Објективно је програм остављен, објективно може се извести и доказати, да је почињена издаја, ну да ли субјек- тивно, то се знати ни доказати неможе. Говорник веди, да ће свако бити по своји чини субен. На- вале на нас следеле су из жеље, изтакнути прија- тељство праму Угарској.

Заступнику Мирку Хрвату каже говорник, да му се чуди, што је могао онако говорити, где је из Ђакова и под окриљем преузвишенога господина би- скупа Штросмајера, који је у сваком обзиру узор домољубља. Одбија навалу, као да има или да је имао на уму завађати плетеж. Будно је, колико је могао свагда чуства поштења и домољубља. Од- враћам вам, младеж неће питати за ваш опортунитет, десавоуират ће вас, пак ју неће зато ни Мађари окрестити бунтовници. (Пљеска са галерија.) Говорник долази на „Старчевићанизам.“ Он

истој ствари веди: „Ја сам славонска и сремска вина већ одире познавао, но сада, пошто се јошт боље с њима опријатељих, морам припознати, да ова вина са свога мириса, са своје живе ватре а поред свег тога са своје питкости, што и о самом сремском пиљерцу рећи морам, за изврсна на- лази.“ —

Бачка и Банат у угарском су одељењу врло не- знатио заступљени, што се са обзиром на велеваж- ност, коју ови предели за Угарску и тако рећи за по Европе имају, никако оправдати неда. Најзнат- нија је изложба банатских паромлинова и то у Вел. Бечкерку, Темашвару, Лугошу и Вршцу. Из- ложени производи као разне сорте брашна и ма- дарска тарана са уз њих прикљученим описом и извештајем: о радњи и обрту истог друштва за- служују сваку пажњу. Даље да наведем: кикинд- ски и арадски паромлин; изложбу *Лаушевина* и *Стројновина* из Сегедина, леледера *Брајера* из Вел. Ст. Миклоша и *Мкртина Кина* опет из Сегедина. Скуп природних банатских производа, особито жита и кукуруза, у коме и сва бачко-банатска повећа места, па и многа села у негдашњој крајини знатуу улогу играју, колико је иначе по коликоћи својој неуудејан, толико ће имах са многоверности — не са множине изложених производа својих сваком у очи надати.

Вршчани уредиле својски изложбу свога чуве- ног вина. Сваки виноград ондашњи допринео је

није Старчевићанац, у колико се под тим име- ном садржан социјални разврат, у колико се ради по краљевом опортунитету, у колико се не ради јавно. Говорник признаје, да у овој краљевини има народа србскога. (Живно из саборнице; са неколико страна галерије буза, с други живахо одобравање) ну неодобрава познату пропаганду православнога свештенства. У осталом нетреба изпитивати зашто, ни бранити што, ако се тко сматра Србином или види назив хрватско-србски или србско-хрватски народ.

Заступнику дру Игњату Брићу одговара на ону, да је и Деак у своје време попустио, да ће уз сваку странку пристати, која пође за целости и слободом домовине. Домовина мора цела бити за- ступана, настојање нам мора бити решити се уније. Ако 800 година није научило, моглоше посљедње три четири.

Одговори јоште заступнику Лепамеру, да му садањи поступак држи изпричаним, јер је Лепамер познату револуцију од милости само стога подни- сао, да узмогн доћи пред сабор, завршује речма: Ревизија нагодбе меница је, коју потежује угарско министарство на нашу народну странку, а коју ће народ платити.

Након одмора од неколико часова узе реч из- веститељ краљевинскога одбора, заступник Јован Живковић.

Кад је свршио известитељ краљевинскога од- бора, приобћи председник, да су стигле две молбе подписање по више заступника, да се о предло- жујој законској основи по именује уметно гласује Пошто је сабор одобрио гласовање именује, ставио је председник питање. Законско основа о пре- иници дотично надопунити некоји §§ саборским чланком I. год. 1868. међу државне законе уврше- не нагоде, склопене ради изравнања државо-пра- вни питања међу краљевином Угарском и краље- винама Хрватском, Славонијом и Далмацијом, — предложене по краљевинском одбору, прима ли се за подлогу специјалној дебати?

Именично гласовање даде од 89 гласоваља 79 гласова „да“, 10 гласова „не.“ Једанајсти члан сабора, подписан под протест, заступник Драгутин Антолек-Орешек није био присутан.

Настаде специјална дебата, бељезник Гавра Киш чита предлог току по току. О уводу и по- једини параграфа гласује се устајањем.

Прође цела основа. Параграф 5 јер је неточно превед из мађарскога изворника, исправљен је на предлог известитеља регниколарнога одбора тако, да се у њу умећу речи „или заједнички интереса, установљени“ овако, да ће гласати: § 5 § 44. за- конскога чланка I. год. 1868. имаде се допунити са следећим на крају, додатком: „у својству том подастире он без промене и без одвлаке Његовог величанства представке банове и у случају само, када би с гледишта државне заједнице „или за- једнички интереса, установљени“ законским члан- ком I. год. 1868. (овде садржане речи првобитне редакције „установљене или с гледишта заједнички интереса“ одпадају) настала двојба која, у колико се она саслушањем бана неби могла уклонити, по- дастире он Његовом Величанству истодобно, али одељено исти се тичуће примедбе своје, дотично заједничке владе угарске.“

Заступник др. Ротулић био је приговорио и за- хтевао, да се овај исправак, будућ се тиче духа и смера уставове, има по посљеднику именово пред- ложити. Сабор је гласовањем забацио његов захтев. Идућа седница сутра дана 6. септ. у 10 сати.

ГОВОР ДРА. МАКАНЦА
у саб. седници од 3. септембра.

(Наставак.)

Остаци опозиције Рауховога сабора, односно врло поштовани чланови њезини у овом сабору славе данас, привлачем, велико славље, јер су већ из- верно изумили гесло ревизије, ради чега их је на- родна странка прогласила издајцима домовине; са неколико боца од разноврне лозе, која се у Вршцу удомила. Локални одбор вршачки за свет- ску изложбу, осим што је врло удесно склопио врш- чанску изложбу, издао је и мали извештај, који би странка ближе са „вршачким“ упознао, но и нама је добро дошао, јер бар смо у стању што подроби- нијега и у статистику вршачкога виноградарства заседајуће дознати. Као што је познато, око Вршца особито је удомљена мала динка, мађарска и фла- ветна кадарка. Осим тога налазе се гдегде по гле- којим виноградама јошт дренаж, тамјаника и сме- деревка.

Мало час наведени извештај учи нас да Вршца у овај пар 8973 лацаца и 678□° у свом вино- граду имаде а да число поседника винограда и осмих виноградар износи 2255, што је према броју становничтва од 22.000 врло знатно. По Вршчани не само да непосредно у и око Вршца винограде поседавају, већ и по суседним па и по удаљеним селима и местима. По томе дакле имају Вршчани у виноградама 11.000 лацаца (по 1600□°) у ру- кама, што годишње 5—600.000 акова у просеку, а ако добра година настане и милион акова чини.

Ово су важне белешке, па зато сам их ево овде за оне саопштио, које ће та ствар занимати а који јоште тачно извештени нису.

У Вечу, 24. августа 1873.

Тодор Стефановић Вилоски.

достојан, што је укусно и по системи некој уређен, која посетитоу врло олакшава преглед на изложени предмет, (што се о осталим скуповима у овоме одељењу неда рећи) и што је према главним ношим околностима, тако праму роду пића, праму старо- сти његовој и праму Београдским приликама у- дешена.

Скуп Покорнога смештен је у две поведике шкриње и то усред дворане. У десној се шкрињи једиствено налазу ракије и ликери; Најзнатију улогу игра у овом случају сремска пљивовица, коју је речени винопроданик у више села и постепено по старости њезиној изложио. Од ликера да спо- менем; боровицу (смерска), трешњовицу, виновицу, малиновицу и вишњовицу.

Вина налазимо у три одељка по Београдском подложују. Прва одељка схваћа хрватска, друга сла- вонска а трећа одељка схваћа сремска вина. Од знатнијих села да наведем: Св. Иванско изабрано од 1865. Мославац од 1868, бели самоток од 1868, калничко црно од 1869, црна кадарка од 1868, срем- ски пиљерац и сремска црна вина и пиљерац са- ласија.

Посеб изложише пљивовицу: *Медић* из Осека, *Бариполоевић* опет из Осека; пиљерца: гроф *Пеја- чевски* и *Поповић* из Руме.

Осим тога, да споменем изложбу загревачког парног и уметног млина, изложбу посласићара карловачког *Роберта Новака*, изложбу првог хрват-

они могу славобитно викнути: ово огромна броја народне странке која нас је прогањала на нашем преокрену становању, и логично је, што је нас (Живковића) запала част, да вам овде предложимо на прихват ревизију нагодбе, која у истину не значи друго, но нагодбу од г. 1868. Ова странка осведочена о пагубности настојања Раухове већине одлучила се је за времена од исте доброволно; ова г. остала су ипак неослирана, јер је сав народ пригрлио народну странку, која је тврдила; није нас брига ни Раух, ни угарско министарство, ми ћемо извојевати своју самосталност.

Данас се понавља сценерија Раухова сабора, многе особе остале су исте, само се улоге променише. С тога данас г. Живковић и некоји поштотани чланови овога сабора цуним правом могу рећи, да славе славе. Будући су и она господа ограничена била на мали број присташа, то ни они као ни рауховци нису кадри били г. 1848, те нису су се ова господа сваки индивидуално борили за свој програм, сакупио се сав остали народ под стег народне странке г. ј. под стег самосталности и неодвиности домовине.

Ко је дакле произвео ревизију нагодбе и ко је иста омогућио? Остаје само народна странка. Нећу да спомињем погрешке вођа народне странке у даној давнини, већ ћу само разложити, како су почам од г. 1861. починили погрешку за погрешком, коју данас завршују огромном погрешком, т. ј. да нам предлажу прихват ове ревизије. Г. 1861. заборавили су на традицију борбе г. 1848, те нису знали бољег, него за умишљену часовиту корист, пожелити се савеза осамстогодишњег, из којег су се могли научити, ако су штогод повести читали, да је тај савез значајно за нас увек назадак и вечиту борбу за народни обетанах. У чл. 42. од г. 1861. наречено је, да је краљ угарски као такав ео прво краљ хрватски, но ставимо, да су закључци дребреничког сабора успели, те да је досљедно тому засјео Лајош Кошт угарски престол, питам би ли Њ. величанство, наш краљ, би ли икоји члан краљевске обитељи тада утврдити хотио, да је краљ угарски као такав уједно и краљ хрватски; мислим неби; могуће је, да се закључци дребреничкога сабора понове, или да слободоумна Угарска развије барјак републике, питам ја, хоћемо ли ми спадати у савез угарски?

Наш народ је изабрао сада владајућу кућу својом вољом, коју су касније и Угри признали, дакле, ако смо у савезу с Угарском, то смо једино у савезу персоналне уније, те није краљ угарски зато краљ хрватски, јер је краљ угарски, већ јер је краљ уједно и краљ угарски.

У остилом признање, да је почињена, истина, чланком 42. од г. 1861. погрешка, но да је народна странка ипак у оквиру савеза с Угарском храбро настојала сачувати државану особност, корист и углед наше домовине, дочим се у том чланку установљује, да савез с Угарском има зависити од признања фактичне и правне независности наше домовине од Угарске те од воље и потребе народа нашега. Године 1865. заборавили су вође народне странке на чл. 42. од г. 1861. Угарска почела се ругати том чланку, кад ал ето краљевинског одбора у Пешти, да разиравања о савезу с Угарском. Разправа се развила, како је познато, јер краљевински одбор онај имао је више осећања за права народа, него краљевински одбор, који нам ову ревизију предлаже; но тада је главно у том погрешено, што су о савезу разиравања, без да су Мађари испунили уједно чланка 42. од г. 1861., а тим управо је омогућен рауханизам, јер се год. 1868. без те преценције неби наша виједна на полу поштена, гдада која би се усудила била, повредом чл. 42. од 1861. склапати нагодбу с Мађари. Год. 1865. одступили су вође народне странке од народнога програма, тим су отворили врата рауханизму, који је следеће једе задавао нашој домовини.

Средства, којим се је служила владавина барона Рауха, позната су довољно, а мени одвећ одурна, но да би их овде из нова набрајао. Затим оставиле су вође народне странке саборницу за Раухова сабора, који је тим постао скупштинном мезначиди барона Рауха; тај изступ жале многи, као и ја, јер кад је човек у својој кући нападнут од хајдука, то мора барма брајати се у својој кући за свој живот, а то су и вође народне странке за Раухове владавине у саборници гледе народа чинити могли; ствари би данас можда другачије стојале, кад неби и у том погрешили вође народне странке, што су у саборници просто поље пустили рауханизму. У следству тога напустио је у земљи социјални разврат, рат свакога против сваког, што нас је управо највише упропастило, а збиља је гадно било гледати, како се синови једнога народа међусобно прогоне и утамањују гризу, кошу и кољу, који појав нас је и пред иноземством изложно приговором; тај појав развалило је моје домородно срце дубоко, а ја нежелам, да се икада више понови овакове врсти борба; напротив надам се, да ће наш народ борбу своју наставити начином, којим племенити дуси за племениту ствар војују. Такова борба имаде и више јамства трајној победи.

Иза гуерилске борбе појединих народњака за Рауха, настаде максимирска скупштина, која је за нас повјестне знаменитости, јербо се је у том саставу борба народа суствано организовао. Максимирска скупштина стоји на темељу чл. 42. од г.

1861. т. ј. на темељу подпуне самосталности и независности као и подпуне целокупности наше домовине, у коју спада осим Крајине и град Рјева и Далмација.

Максимирска скупштина забације нагодбу од 1868. као посве незакониту и убитачну, јер је основана у незакониту и неподпу сабора, те јер сдржај њезин значи, погубељ и погрду у сваком погледу; максимирска скупштина значи у политичком и државоправном погледу сваки напредак, значи све оно, што није значила владавина барона Рауха. — Закључке максимирске скупштине прихватио је цели народ, који је добро разумео, што вањ максимирска скупштина значи, да се наме сада води борба суствано, да су еланге организоване, циљ означен, да је тим народ кадар сувити не само домаће противнике, него и такове изван земље. Народ је у тој борби узтрајао, и сељачтво одликовало са мужевном значајношћу, и није се изневерило закључком максимирске скупштине. На првом биралитију слушао је од кандидата народне странке само одјек максимирске скупштине, те је добро слушао наглашавање самосталности, независности, и целокупности домовине. Народ је код првих избора сјајно побједио, а поковита одбоја сабора уродила је септембарском најавом, којој ћемо сада славити тек двогодишњицу. У тој најави обевало се нас 60 заступника народа поштеном речи народу, да ћемо свом силом значајно и узтрајно настојати о том, да се под благим окриљем Његовога Величанства довинемо самосталности, независности и целокупности домовине. И та најава осудила је једнодушно све, што ви нам данас овде на прихват предлажете. Једва су замукли гласови одобрења, који су са сви страна земље на септембарску најаву приспјели, кад нас ето као гром из ведрга неба изненади вест, да се вође народне странке у Бечу строфом Лоњајем договарају, а два месеца после септембарске најаве породи се познати меморандум, који се од септембарске народне странке није ништа знала. Тим су вође странке народне странке и опет много променили своје пређашње становиште.

(Наставиће се.)

КОНФЕРЕНЦИЈА У ПАНЧЕВУ.

(Српметак.)

Известитељ *Ј. Павловић*: Ми смо граничари били до сад непознати с тим стварима; Граничар је знао само пушку на раме, лебац у торбу, па хајд на кордун; е ал сад се пушка с рамена скида: — шта ће бити с лебом, то од нас зависи, од нашег понашања и владања, које нам осим леба може и погачу стећи; зато ћемо се ми саветовати. Ми смо Граничари научили слушати, ал данас вољом владоца (бурно слава му) позвали смо, да учествујемо у општим пословима, и да сами себи своју судбу кујемо. Док смо Граничари били, нит смо што наређивали нит одређивали, него је то неко други чинио, те је зато и одговоран био; од данас, имајући своју судбу у рукама, биће она тако, како је ми склујемо. Као што се у свакој ваљаној кући по неком реду и правилу све ради, тако има и у држави начела и правила, по којима се она креће и развија; с тога се људи у купове збирају, да та начела утврде, по којима се онда, као што се каже, по програму ради. Сви људи нису једнаки, па им нису ни буди ни мисли једнаке; ва тс се онда сви они у једно коло хватају, који једнако мисле и ти се зову једномисљеници; ми Граничари не скачемо сад ни у један скуп ни у једну већ постојећу партију, него хоћемо и морамо се упитати да ли то, што те партије хоће и желе, нашој светињи, народности нашој угађа, да ли јој опстанак и развјат осигурава; ако дакле у програмима тих партија нема јемства, која нам то обезбеђују, онда ми морамо казати, да тим партијама припадати не смео (тако је, живео).

Прочуимо ли те програме, за цело не ћемо у њима наћи услова за осигурање нашега народа; и они до душе лепо говоре и лепо пишу, ал ми се морамо на дела обаврети, пак ћемо видети да је овде у Угарској један народ све за се узео, а другом ништа не да (тако је, живео). Кад год се нас тиче, све су те партије на длаку једнаке (истина, тако је); ми би могли у општим питањима с њима ићи, и иштемо од наших посланика, да ту с њима испод руке иду; но додје, докле нам што нам треба не даду, докле ћемо се од њих делити. Зато се ми Срби договарамо, да створимо начела, по којима ћемо се владати. Кад прочуимо бечкеречки програм браће наше из провинцијала онда налазимо све у њему, што нам обезбеђава народност и зато, држим да сваког из дна душе говорим, ако рењем, да ћемо тај програм примити. (Хоћемо, бурно одобравање.)

По том програму се сваки народ поштује и његова права, он вам је најправеднији; ту се налаже, како ћемо у свезу солидарности ступити са народима у Угарској. Ми смо пријатељи свима народима, који општу слободу хоће, ал оним, који је само за се присвајају противници; зато ћемо ми солидарно с Романима, Словацима, Русинима и са слободоумним Немцима радити; са противницима на ма то Србин био, ићи не ћемо. Ту се у програму каже: да желимо као грађани Угарске што више слободе и самосталности; зато смо противни нагодби од 1867. Ми идемо дакле за тим, да Угарска постане у Европи са свим независна, самостална и слободна држава; тежећи за тим, волео

бих видети ма и најситуацијег Мађара, који би смео казати да смо непријатељи Угарске (тако је живео). Ал ми хоћемо и ианутра слободе, и то, да је и право избора свуда сачувано, да су муниципалне слободне, једном речи, да су нам у свакој радњи што одређити руке — јер како су се противници наши захукали, доћи ће још до Баховог апсолутизма, и као што један њихов највећи патриота вели, они су с венца устава најдрагоценије камење побацили и зато се с њима неможемо сложити, јер ми хоћемо што више слободе (тако је!).

Ми ћемо бечкеречком програму додати нешто, што у њему нема а што је врло нужно да у њ ђе, а то је: да се земља сачува од новчане пропасте (живео); да се напусти политика, која поједине личности прави милионарима, а целу земљу упропаћује и народ доводи до просијачког стања, која појединим фамилијама гради жељезнице, прокопава канале, исушује баре и т. д.; ми знамо, да је држава позвана, да угађа материјалним потребама свију народа, и свију грађана, али не смео допустити, да се центрум, та Пешта, облачи у сјајно одело, да се из земље извлачи новац за њено руво, а ми да у ритам и глибу до колена остајемо (бурно одобравање); ми хоћемо у опште благостање, да нам држава опстати може, да она напредује; којихоће пада се само за се брине, то је непријатељ државе и тај хоће државу да упропасти (тако је, живео!).

Програм народне странке обавре се ван државе, јер ми хоћемо да утиљв ове државе оним народима помогне, који под туђом тиранијом стезу. Ми као Срби једно смо с нашоим браћом на истоку; та браћа — жалосних доказа и данас има доста — стезу у турским оковима. Ми дакле дајући драговољно крвну порезу нашој држави у свако доба иштемо, да кад пушке потишаше, тој се браћи помогне, да своји људи постану; ми од нашег посланика иштемо, да нас тако заступу. Нас веже сродство с браћом Словенима и у другој половини државе и желимо, да та браћа добу до слободе и самосталности своје, ал без повреде целине Угарске и њене уставности. Знамо да је тамо Немац сву власт за се присвојио, зато као пријатељи слободе хоћемо да се и тамо права изједначу међу свима народима.

Браћо! то је што сам вам у крупнијим пртима могао рећи о програму народне странке, који је за свакога праведан, ал не смем пропустити споменути, да смо ми Граничари дужни своје специјално становиште забележити; с тога ћемо у програм овај, као додатак, уврстити протест: *што се у оно време кад се о нама радило, није е нама радило.*

Ми дакле ту жалбену тачку ваља у програм још да уврстимо. (Хоћемо! Живео!).

По што је известилац уз бурно одобравање свеј гонор завршио, прочита на позив председника, програм српске народне странке перовођа *Ђ. Петровића*.

Председник, отварајући дебату о том предмету, ниша: имали ко шта на ова начела да примети. Свећеник *Пошћик* из Брестовца узима реч: Овај програм, којег нам је брат Павловић ваљано разложио, и који је на конференцијама у Новом Саду и Бечкерку усвојен, испитујемо и ми данас испиталисмо га; ја држим никога нема, коме неби познат био и зато предлажем, да се бечкеречки програм с додатком, као, што је прочитан, прими.

Председник га даје на гласање, и усвоји га конференцијом акламацијом.

После овог отвари председник дебату у питању, које је панчевачки одбор истакао и којегласи: Како да се народна странка у Граници организује да осигура изборе народних кандидата?

Известитељ панчевачког одбора предлаже у име овог да се у Панчеву средишњи, а по осталим местима местни одбор образује, који би са средишњим у договору стајали.

Председник примећава, да је и ова ствар позната, али при свем том позива сваког да своје мишљење изрази.

Каменко *Јовановић* узима реч: Браћо! Ми смо научени на заповест и на послушност — овде то сад престаје, и ми прелазимо у оквир уставности, где нам је као грађанима: ретаче слободније; зато је наша дужност, особито сељана, да наберу у одборе неуморне савесне људе, који ће и дању и ноћу радити, јер наши противници употребљују и употребљаваће све и сва да нас победе: ту се употребљују подметања, подлагињавања, застрашивања; ти се одбори зато дакле бирају, да тај муљак бистре. Еле бирајмо у одбор мужевне од стална чиста карактера, који се неће дати на месту тешиће једним ручком подмитити (живео!).

Председник: будући се нико није јавио за реч, зато питам, да ли се предлог прима?

Председник констатује да је акламацијом примљен. Четврта тачка саветовања: Како да се браћом Романима утврди свеза солидарности у општој радњи?

Известилац Јован Павловић: Браћо! Ми живимо с браћом Романима и подносимо све што и они и тежимо за чим и они, како би обоје могли у народним својим особинама успевати; као што су једноверна наша браћа, тако ћемо и свега солидарности са сагласну политичну радњу с њима учврстити. За то, што је то ствар унутрашња, предлаже панчевач. одбор, да се то повери овдашњем централном одбору.

Предлог се прима једногласно, од стране присутних Срба и Романа.

Известитељ панчевачког одбора предлаже, да се образовање средишњег одбора повери панчевачком одбору, ком је конференција до сад поверење поклањала.

Свећеник *Радосављевић* узима реч: Ми смо се скупили из околних даљних места и нисмо тако са свима овдашњим околностима и личностима познати, зато предлажем да се састављање централног одбора повери панчевачком одбору. Акламацијом се прима.

Др. Светислав *Касатиновић* узевши реч, будучим се на трибини указао, и пре нег што је говорио, бурним, неколико минута трајућим усклицима поздрављен; кад се аплаус и жагор стисао, отпочне: Браћо! На реду је сад најглавнији посао, да се о избору кандидата договоримо. Ви сте саслушали програм народне странке и примили сте га; тај посланик имаће да га изведе на оном месту, где се решава судба и Граничара.

Брат Павловић разложио је све потанко, зато ћу ја сам приметити, да тај човек мора имати чврст карактер знања и дурашности; — јер бадава је углављивати програм, кад га неби знао, умео и хтео заступати.

Овај одбор (панчевачки) сматрао је за дужност обаврети се по свету и дођосмо договором до уверења, усљед ког се не ћемо за цел постидети, кад предложимо за посланика у Српству позната мужа др. *Михаила Полига-Десанчића*. (Бурним једнодушним одушевљењем, које је дужетрајало прима се).

Др. Св. Касатиновић: Браћо! Овај одушевљени одзив доказ је, да су браћа пратила рад нашег кандидата, ал може бити да има браће, који то не знају са свим, за то ћу њима неколико речичу том мужу проборити. Др. *Михаило Полит-Десанчић* ради већ на јавности већ од 15 година и то тако ваљано, да се у том погледу с прим људима светским мерити може; он је у француској, талијанској, славенској, немачкој журналистици заступао интересе Српства и Словеније и ко га познаје, осведочио се је, да је он човек, који увек и на сваком месту уме на биљези остати. (Бурно живео). Предлажем да се телеграфски уншта наш кандидат у Новом Саду, далинашу понуду прима. (Акламацијом се усваја).

Председник: У смислу једногласног нашег и нашег одзива, проглашујем господина др. *Михаила Полига-Десанчића* за нашег посланичког кандидата за угарски сабор.

Председник предлаже, да се изабере одбор за верификацију записника конференције. Каменко *Јовановић* предлаже: г. г. *Михаиловић* (Јарковац) *Машу Радосављевића* (Перлеа); *Ј. Поповић* (Омољца) *Тошу Максимовића* (Уздин) — сви буду акламацијом изабрати. Уз ове још местни панчевачки одбор.

Председник *Др. Константин Пејчић*:

Остаје ми да последњу своје прерсидничке дужности додирнем: ја вам се се захваљујем на таквом безирмерном реду и узоритом понашању; благодарим вам и на поклоњеном ми поверењу; не могу ни то пропустити, а да не споменем, да народ, који се тако саветује и тако закључује, да тај народ заслукује и мора дочекати сјајније будућности и зато весело и срдачно кличем: Живео народ српски, живели први народни мужевни, живела омладина; на вој видите шта је славни Текелија са пивотцима и штипендијама хтео.

Народ се одзва са бурним: Живео председник!

Свећеник *Пошћик*: Наш врли председник, и ако је годинама оптерећен, још дине младим духом учествује неуморно у раду; зато предлажем да му се изрече од наше стране благодарност! Једногласно се прима, и тим би закључена конференција у највећем миру и поретку, а уз беспримерно одушевљење. (Граничар.) Ѓ. П.

ЗАПИСНИЦИ МАТИЦЕ СРПСКЕ 1873.

Састапанк књижевнога одбора 24. маја (5. јуна).

Вили су: потпредседник др. *Стеван Павловић*, секретаров заменик *Ј. Бошковић*, одборници: др. *Ј. Туроман*, *Ф. Обрнежевић*, др. *Милан Јовановић*.

У име комисије за штампање *Летописа* и осталих издања матичних, *Ј. Бошковић* извештава, да су обе овдашње штампарије поднеле своје оферте и то а) за *Летопис*: задружна штампарија нише од штампана табака, на пређашњој (бољој) хартији, са широким слогом, у 700 егземплара — 27 фор; за повез с обривањем, од табака — 2 фор; за корице од лепе хартије, свега — 14 фор; *Суботићева* штампарија искаше на лошијој хартији од табака — 25 фор; за тив на бољој хартији, широк слог, — „нешто више“; на послетку је извадила своју писмену понуду, без икава даља одговора. Комисија је одлучила да се *Летопис* 115 преда у штапу задружној штампарији. — Узима се на знање и одобрава се.

Исти јавља, да је задружна штампарија поднела уједно оферту и за штампање *Игњатовићевих* списа, или и другог чега на малој осмини, ништу од табака на приложеној хартији у 1200 егземплара — 20 фор. 50 нов.; за повез обриван, од табака — 2 фор; за корице од лепе хартије, свега 10 фор. 50 н. — *Суботићева* штампарија није поднела оферте, јер је међу тим престала радити. — Одлучено, да се *Игњатовићевих* списи штампају у 1300 егземплара, у задружној штампарији по напред поменутој цени, са сразмерном повишаваном на 100 егземплара више.

Исти јавља, да је г. *Јован Нага В. С. Милушић* наредио да се исплати основни капитал *Његовог* фонда за књижевне цели, у 5000 фор. конв. вр. или

5250 ф. а. вр. са 6% камате од 1. јануара 1872. и да је управни одбор тога ради учинио што треба.

Узима се на поволно знање. Чита се извод из записника управног одбора од 30. марта (11 апр.) бр. 51. „Р. Хаџи-Ристић, великоупад у Вечу јавља да је примио писмо и устав Матице српске, и да све одговара жељи поједног брата му а уједно и његовој. За то ставља на расположење 170 дуката, донада му се предлог да се оснује особени фонд „Костантина Хаџи-Ристића на „библиотеку за народ“; сумњајући пак, да ли је ова сума за то довољна, не ставља никаквих услова, него у име брата свога речену суму Матици српској безусловно уступа. На послетку пита: коме да пошље новце?

Одлучено би: захвалити г. Хаџи-Ристићу на родољубивом дару и замолити га, да новце пошље управо Матици, преко председника њезина, променивши дукате у аустријске банкноте. Како пак одбор мисли, да не би требало трошити главно, него само доходак, којим да се издаје сваке друге године по једно делце за народ, то га моли да главно фонда Костантина Хаџи-Ристића заокружи тако, да буде равно 1000 ф. а. вр. у банкнотама. Писмо ово да се саопшти и књижевном одељењу на даљи поступак.“ — Књижевни одбор узимајући на поволно знање слаже се с тим потпуно.

Потпредседник друштвени јавља, како је Матица српска добила 15. (27.) маја ове године, овако писмо:

„Матици српској. Његова светлост, мој господар Александар Карађорђевић седи се одаваде на добро своје у Мађарској са целом кућом својом, на како међу стварима има и таквих, које није рад да излазе неопходностима путовања, као што су слике његовога оца и мајке и нешто одеће и оружја њихова, то ми је заповедио да се обратим Матици српској с питањем, би ли она те ствари узела себи бар на оставу до онога доба, док не буде могућности да се пренесу у музеј народни у Београду! — У случају да Матица пристане, да те ствари прими, ја сам добио налог, да те ствари одмах испратим у Нови Сад.“ — Иначе, предајући их овлашћеном музеју. Надам се да Матица српска не ће допустити. Очекујући решење Матице српске, остајем јој са сваком поштовањем Никола Нешић с. р. Веч, 13. маја 1873.“

На то је превиђајно одговорено ово: 16. 1873. Поштовани господине.

На писмо ваше од 13. маја — част нам је одговорити ово: Матица српска примиће драге воље на чување, до даље наредбе или и на свагда, те драгоцености из првога устанка за слободу Србије, и изложити их народу на углед у својој галерији од слика српских славних људи. Матица је друштво, које је постало од народних прилога за народно изобразке и просвету, па је радосна, кад јој поједини родољуби обраћају своју пажњу, или јој што поверавају, а биће јој особита част, ако јој у својој дворани узможе подицати и сликом првота ослободилаца Србије. У Новом Саду 16 (28) маја 1873. Господину Николи Нешићу у Вечу.

За тим је друштво дошло ово писмо:

„Матици српској. По писму Матице српске од 16 (28.) маја о. г. које је управљено на мојега укућанина, видео сам драгу жељу Матице српске, да ствари, које су ми од покојних родитеља заостале, на оставу у збирку својих старина прими. Према томе, издао сам налог, да се речене ствари по реду пошину, и заједно са списком Матици српској у Нови Сад испрате. Овом приликом не могу да не изречем своју захвалност Матици српској, за готовост којом ми се на понуду одавала. Не ради приличности саме, већ што у томе видим доказ за поштовање онога, што је мени, да тако речем, свето, и доказ да ће се ствари, које Матици српској на аманет дајем, као аманет и поштовати и сачувати. Тим ми је Матица скинула један терет с душе, јер ми је дала прилику, да ствари, које сам истина сматрао као своје, али у исто време и као ствари, на које цело народ српски има права, предам брзијем народној, са уверењем, да ће тек тада бити обезбедене, па и на мене самог, — и за то јој хвала. Нека би Матица српска још примила уверење мојега особито поштовања. А Карађорђевић с. р. у Вечу, 19. маја 1873.“ — Одбор, узимајући ту ствар на поволно знање, потпуно одобрава поступак председништва.

Заменик секретаров јавља, које су књиге и слике дошле друштву на дар, од појединих лица и различних књижевних друштава, с којима Матица српска стоји у свези (Гледај списак под А.) — Узима се на знање.

Др. Милан Јовановић напомиње, како је управни одбор још нимус одлучио, да се уреди народна библиотека при Матици српској (то јест текелијина, матичина и од осталих приложника), да се на ново попише сва и са потребним катализима снабде. Њему и секретарову заменику поверено је, да нађу удесну особу за библиотекара. Они сад предају г. Филипа Обриневића, као човека за тај посао. — Прима се једногласно с тим, да г. Обриневић одмах од 1. јуна по нашем наступу ту своју нову дужност, са месечном платом од 50 ф. а. вр. 0. томе да се известити управни одбор, с препоруком, да суму плате усвоји.

Душан Ђермек из Арада подноси, као чланак за Летопис, својег „Допуне и поправке у српској библиографији“. Тражи помоћ да изда „Поглед на данашње стање наше музике“, са списком наших музикалија, које га сташе многог трошка, док их је са различних страна прикупио. — Први се списе упућује уреднику Летописа, а други на преглед и оцену др. Милану Јовановићу.

Д. Ивковић подноси своје „Слике из природе“, по Хартвигу, на откуп. — Одлучено, замолити г.

Чланак први устав матичина гласи овако: „Матица је српско друштво, које има циљ, да материјалном и умном ситношћу потпомаже, развија и распрострањава књижевност и вештаку српску, а тим путем да подиже просвету народа српског.“

Бранка Николића, професора математике и физике у овдашњој гимназији, да их прегледа и одбор о исходу известити.

Ђ. Рајковић подноси: 1. Писма А. Мразовића, саборника 1790 у Темишвару, својим бирачима у Сомбору. 2. Пет народних приповедака. 3. Писмо архимандрита Авакума Милаковића „Стјепану Малом,“ и овога одговор. 4. Тегобри пуњетови“ и предлози године 1790. — Одлучено, да се све то откупи за Летопис са 30 ф. и одмах исплати, а рукописе да уредни употреби, кад дође на њих ред.

Владислав Вукашиновић из Темишвара пита: би ли Матица вољна била на свет издати књигу од „земљознанства и на земљи живи народа, њиховог занимања, познанство наравни, политички, социјални, топографички и штатистички одношаја земаља и држава.“ — Одговорити, му да не допушта буџет. Има више од 10 дела, које је Матица одлучила да изда, па не може другачије, него једно за другим, јер су јој средства малена.

Павле Којић, председник надзорништва текелијиног завода у Пешти, подноси два решења истог надзорништва: 1. Како је смрћу Александра Поповића судије, остало једно место у надзорништву правно, то се предлажу кандидати за поменуто чланство. — Одлучено предлози књижевном одељењу на избор, г. Милу Манојловића, члана касационог суда, и Александра Стојачковића, саветника у одсеку министарства унутрашњих послова. 2. По што је питомац Јован Бузна преступио 16 чланах питомачких правила, одрекоа послушност правилима питомачким у опште и органима матичним за одржање реда, шта више насрнуо на питомачко надзорника, а тим повредио и чланах 4. питомачких правила, и пошто се не би могао одржати ред у заводу, кад се овом приликом не би најстрожије поступило — то је надзорништво обуставило стипендију Јовану Бузнау, од 1. априла ове године, предлажући да му се коначно одузме. — Одбор је проучиши сва приписана акта о тој ствари, потврдио решење надзорништва о одузимању стипендије реченом питомцу (Види прилог под //).

Питомац Стеван Удики захваљује на стипендији. — Узима се на знање. Марко Кречаревић, медиј IV. године, полупитомац, моли да се супституише на празно питомачко место до свупштине. Препоручује га надзорништво. — Одлучено, упутити ствар заједничкој седници књижевног одељења и управног одбора, с препоруком. Уједно би ваљало решити и од кад да ступи у уживање стипендија.

Чита се извод из записника управног одбора од 11. (23.) маја бр. 132, по ком се надзорнику И. Павловићу одређује 60 ф. а. вр. на путни трошак у Веч и натраг, а рок за облажење питомаца оставља се да одреди књижевни одбор. — Одлучено, да надзорник, према извештајима својима, иде сад одма тамо.

Читају се два извештаја надзорника, на крају првога и у почетку другога течаја, са свима приложеним сведочанствима и осталим исправама, као и онима, које подноси секретаров заменик. (Види прилоге под А. В. В.) — Одлучено би: 1. Обуставља се стипендија, док не учине што треба: Јовану Томићу, Андрији Матићу и Ђорђу Максимовићу. — Томић не сме променити факултет без одобрења саме главне скупштине, јер га је она изабрала за кандидата професуре. Скупштина 1871. поставила је врховно правило, да књижевно одељење расписује стечаје изреком по струкама науке, и да у њима одређује и контролише број питомаца. За Момирскога (питомац Димитријевић) писат њег. ексц. администратору патријаршије, да му обустави стипендију. 2. Милану К. Јовановићу писати да одговори надзорнику, иначе ће се и њему обуставити стипендија. 3. Ђорђу Николићу прима се о правдава. — Тако исто извештава се и Игњат Станимировић. — 4. Узима се на знање, да су дужни поднети исправе: Ђорђе Милашиновић и Душан Димитријевић. — Стевана Костића је испрвава у нас. 5. На правно место Саве Димитријевића да се расписе стечај. 6. Јавити надзорнику, да су питомци у Новом Саду: Дериљад, Станковић и Давидовић поднели своје исправе управо Матици. 7. Надзорника поправка о разредима, у којима су Ђурађаси и М. Милиновић, — узима се на знање. 8. Прима се Р. Гранића оставка на стипендију. 9. Одлучено у начелу: да се ове године не попуњавају празна питомачка места, и по томе не расписује стечај на стипендије на текелијиној закладе, него да се садашњим питомаца повиси припомаћ. Предлозиће се књижевном одељењу на одлуку. 10. Питомци у Вечу дужни су за 4—5 година бар један течај слушати словенски (које није немогуће, ма какве локалне околности владале), а питомци пеншански најмање два течаја, за толико година. Треба се известити, како стоји у Грацу са предавањем на којем словенског језика и књижевности. 11. Питомцима у Вечу енергично најавити, да су дужни: или ступити у кавзу српску друштву за самобразовање или нову саставити. У противном случају нека надзорник јави одмах одбору, Матица не ће трпети, да јој правила стоје само на хартији. 12. Остало у надзорниковом извештају узима се на знање, а на поволно знање узима се, што сад у текелијином заводу у Пешти влада ред.

Како се догађа, да за време школских течаја треба којем питомцу обуставити стипендију, одлучено би: писати управном одбору, нека наложи благајнику матичном, да — на својој одговорности — не сме слати питомаца више од једномесечне припомоћи у напред.

Д О П И С И.

П. Из Жабља. Да вам неку речем о конференцији Шајкашкој, наравно у колико се само Жабља тиче. Познато ће вам бити, како је Жабља, од како нама лајтери заповедају, изгубио бар у јавности онога лепог гласа, што га досад имаде. И заиста, ко не познаје сам народ у њему, мисли ће — тако је. Све је у њему искварено. Ништа не ваља. Но није тако; и ако се ми непрестано у

опсадном стању налазимо. И ако су пресудивања, дозавивања, подметања, силетке, претње и најгубија изазивања, која понос човечански вређају, а саму нискост и подлост означају, код нас сада у најбољем цвету. И ако напоследку сержани, постављени, да као асистенција ради одржана реда једној или другој општинској управи у случају нужде придани буду, ништа друго у нашем срезу не раде, да ли само по Жабљу крстаре, назећи, ко с ким иде, шта и како говори — то опет, Жабља је у погледу народа онај стари, који је и пре био. А да је тако, поред свега одговарања и застрашивања баш од стране власти, опште „хајдмо у Тител!“ довољно је доказало.

И видите — тај турокски или дејакво, или ако хоћете Стратимировићев, (бокице ал Тошице) Жабља, натерао је нашег лајтера у понедељак у понедељак у Ђурђево на састанак са Галетом, где је сквано, да се конференција Шајкашка назове „Volksaufauf-ом“. Па каква онда Галета, Бог вас видео Титељани? Николић то ради. Он то једини ум, он, што вели, да не воле, што му отац народњак није. — Но она воља, она готовост и одушевљење, које се том приликом код нас показало, и ако нас изненадило није, опет нас је обрадоvalo, а туркозе наше тако је поразило, да се чисто не познају, и незнају, шта се то с њима збива, те се сад жале и неправно им је, што их мађаронима називају, кад и они хоће са народом (наравно, кад народ с њима неће).

Видите, Титељани се туже на Галету — а ја вам велим: дочим су на Титела нека браћа у околини села ради обавештења мирно и без сметње путовала — пред капеланом прогим на пут у Надаљ старешина је сержански са своја два момка ишао, давајући на знање кнезовима у Госпођинци и Надаљу, (где га је и дочекао) да ће он доћи и да му недаду, да се састаје са људма, али „ohne Aufsehen zu erregen“. Дочим је Галета 500 људи и то највише странаца на дан конференције у Тителу трпео, Николић је исти дан преко сержанца Жабљаце, ако су тројица заједно били, растеривати дао. Дочим се у Тителу, па и по другим местима на пут стало није, да се одбор образује, барјаци па и на самој општинској кући истуре, и јавно, али наравно законитим средствима за народну ствар ради — код нас се све то у тишини и најобичнијим начином, који би и у самој граници поднети ногао, чинило, па ипак само наши турокоси на сва уста вичу: да неки хоће буну, 1848. год. и шта ти ја знам. И напоследку, дочим Галета бар том приликом своје подручне званичнике остави на миру — Николић баш сад пред конференцију нашао је за добро суспендовати натароша Ђурђевачког, разуме се као народњака, због незнам каквог Rückstand-a, а Шикопарју, наравно опет туркоса, који је оним чамозним кумовским „полувзваничним писмом“ злоупотребив свој званични положај, не само тиме, што је лажно тамо навео, да је жабљацко општинско веће својим жупанијским представницима неповољно изрекло, него и тиме што је без знања кнежевог већа сам, као особени вештак у томе, подписао — не да га је зато заболела глава, но му је овај чин баш, имоћ четири ока у заслугу урачуван, наравно, што је тако у своје звање ревностан, енергичан, безобиран.

Ово не рекох у похвалу Тителског лајтера, али зарад сравнивања хтедох само изнети свету, нека и он знаде, шта се код нас збива, а све под фирмом званичне ревности. А вама браћо Титељани, ако није право хајде, да се мењам! Даћемо вам Србина за туђина, а Шикопарју приде.

Конференција после пописа, надамо се, да ће још многобројније заслужена бити, ма да Турски позива и пударе, да због Стратимировића у Тител пођу.

Милушевићев и Шикопарјин ауторитет, пак како код народа нашег стоји, показао је довољно понедељак пред „усековањем.“

Оволико нама на утеху а њима на јед.

у. — У Тителу 14. (2.) септ. (Уређење српске народне странке у Шајкашкој.) По заључку конференције српске народне странке, држане у Панчеву, и на позив часничког особља њеног, да се у свима местима старе војничке крајине саставе месни изборни одбори, — овде састављени одбор за припрему збора српске народне странке, који је требало бити на усековање, у својој трећој седници прогласио је себе за привремени главни изборни одбор за шајкашки изборни округ, — за то, да Шајкаши за време пописа бирача не би били без одбора, који би ствар око уписа руководно. Да би се пак манифестовала заједница интереса Срба у овој држави и солидарност њихова рада око народне ствари, — главни ће шајкашки одбор у свему сугласно радити с панчевачким централним одбором и њему подложен бити. По заључку из исте седнице, одбор је у свима шајкашким местима у име победе српске народне ствари позвао поуздане родољубе, да одмах у свом месту оснују месне изборне одборе, који ће преко главног шајкашког одбора у Тителу стојати у свези с централним одбором у Панчеву. Месни ће одбори по програму српске народне странке руководити

цео рад око избора посланика, т. ј. позивати људе да се сви до једног, који за то права имају, упишу у бираче, контролисати попис бирача и радити, да сви бирачи на биралиште дођу, и ту за народног кандидата гласају.

НОВИ САД Тешко да има у ком крају србства сарамерно толико свештеника, што су противници народној ствари, као у Шајкашкој. Као што смо извештени, ови ће сутра у среду, држати конференцију у ковичкеском манастиру. Њима дабоме неће пречити, што попис није свршен. Ово је дана Тоша Стратимировић зашао по Шајкашкој, и сазивао клиријалне свештенике на тај састанак у Ковиљу, и још је додавао, да ји владика Грујић позива, и да ће и овај одде бити. Ово тешко да ће бити истина, него ће бити само мамац. Ваљало би да наши пазе на те црне птице, да их изброје, и забележе, ко су. Тоша Стратимировић судски помоћник у Н. Саду, има кад да путује, и кортешује.

Он се истиче за декаховског кандидата, међутим он је само подметнути кандидат декаховске странке. Прави је кандидат његов брат, но нити влади подноси, јавно да признати за свога кандидата, нити се њему хоће показати се у том облику — отуда потреба маске, кад би до прелома дошло, онда би први као бајати одлучио у корист другог. Међутим удамо се у свест народа, да неће до прелома доћи, и да ће народни кандидат сјајно победити, —

Јуче је почео попис бирача од Титела. У Тителу је трајао један дан. Уписано је на 260 бирача. У Тителу је народна странка добро устројена. Сваки комад улице има свога „наредника“, који је дужан обилазити људе, упућивати, да иду на попис. Пописна комисија у Тителу владала се, као што чујемо, не вакуму. Није сметала, да се вођи контрола од стране бирача. Давно је казала пословица: „поторица гори од Турчина.“ Тако и Жабљакски лис, који у Жабљу растерује и најбезавиднији чопорак тројице четворице сержанца. Протнув тога се потужили бирачи јуче телеграмски поджупану, иштући упутство на „лајтера“, да не стаје на пут састанцима, и стварању одбора за руковођење бирача од првог пописног, па до последњег изборног корака, што је свуда и свагда у таким приликама слободно. Види ћемо, шта ће поджупан одговорити: хоће ли бити претежнији закон и устав, или шаће до ујутру са Турским и лисом у Сомбору. Лис ће пак незаконитостима и насилњем навући толико тужаба на себе, да ће брао одлијати, и направити места каквом Турском шогору.

Овом приликом напомињемо Шајкашима ово: број бирача гључ је, по ком се бирају представници у жупанији. Место које има најмање двеста бирача, бираће у своје време засебно таког представника. Зато ваља да се места, која би могла најмање толико бирача имати, на ум узму, и да се листом уписују, јер добро је имати свога заступника, своја уста, у жупанији, где се општинске ствари претресају. Зато позор! Ште више, то боље јер на сваке 200. може доћи по један представник.

По пеншанским листовима грофови Ладисла Пејачевић, и Јулије Јанковић одбили су понуду, да буду банови. Дакле је било понуде, и то без сумње најпре првоме. „Уг. Лојд“ нише, да ће мађ. министар-председник одма бруни учинити предлог, за наименовање бана, чим назова то способно лице, које ће и „центруму“ хрв. сабора поволно бити. На тога се види, да министар Слави није се ни усмено споразумео са правилима средњише странке о личности бана, пре претреса и „прихвата нагоде“, да се дакле капитулирало на веру, на милости немилости. Сад може говора бити само о Мажуравићу и Михаловићу, и видићемо, хоће ли наклоност круне или жеља министра-председника претећи — јер између те две личности то би било питање. За хрв. министра каже се, да ће остати за време г. Петра Пејачевића, да се неби наједанпут повредили посебаји унијонистичног дела центрума, јер ће, вели се народњаки наименовање бана бити задовољени. Из тога би се могло закључити да ће Мажуравић постати бан.

— Из Градишке јавља нам се, да осим оне своте, што је први пут из Новог Сада послано, писмоје стране даља новчана подпора пребеглим Босакијцима стигла није. Немамо речи, с којима би оваки немар, овако несаучешће карактерисати могли. Истина веродница је и оскудица, али зато има доста људи, којима је могуће, штогод издати на олакшање стања наше овако страдајуће браће. Колико ли не твита и десетина и данас оду на шампањер, на цигаре, на карте, и т. д. за саучешће у оваким стварима имамо само — песме. Па ту да може бити речи о делотворном родољубљу! Еј вемару, твоје је име — Србин!

ТЕЛЕГРАМ „ЗАСТАВИ.“

Панчево 4. септембра. У суботу конференција српско-романске народне странке у Белој Пркви. Очекује се многи грађанари. Тамошња пописна комисија решила обављати попис само у Белој Пркви. (Још ни где невиђено и нечувено чудо. У.) С

тога општине обрађују се министарству и тампшварском централном одбору за помоћ, У нас попис од 15. на 22. одложено. Панчеву остављени последњи дан за попис. Вел. жупан Станишић одлучавао у Пешту.

НОВИЈЕ.

— Талијански ће краљ, као што бече новине јављају, стићи у Беч 17. о. м. а немачки цар одма на неколико дана за њим. —

— Српски је кнез, као што јављају бече новине, стигао у прошли четвртак у пратњи свог париградског заступника, у Париз, где је врло пријатељски дочекан. Кнеза је посетио у сломе конанку, у гостионици „Грант“ председник и спољни министар француске републике.

— По неким француским листовима одриче се садашњи председник француске републике сваке тежње за продужењем своје власти. —

— Као што из Шпаније јављају, кани председник министарски Кастелар, сасвим нове законске мере у неким провинцијама, где би опасност од карлиста претила, развијати и тиме као да ће се коначно стати на пут даљем разметању и ровању харлиштичком. —

ПРИПОСЛАНО.

Славно уредништво „Заставе“.

Учитво умоља се слав. Уредништво, да би извело уатар истине уврстити ово неколико редака у ваш штотаван лист. У броју 98. вашег штотаваног листа под а у Тителу, дописник навађа, да је наша читаоница по вољи истих лојалоца и морала привредити славне парева дана, да је недостављиво лице владачево, бусија била, да је на банкету једна невазна званница надравила Франца Деаку.

Неквинности и криво нападање на чланове читаонице, да су они морали славне парева дана и банкет приредити. По жељи многи чланова, (изузимајући неколицину) одбор закључи, као што је и досада тај обичај код нас био, и позове све чланове, да присуствују пржевој молитви, и да на објед дођу, да се скупа састанемо и разговоримо и просвеселимо, али сваки из свог чепа да плати. Дописник на неже хтео знати, да је невазна званница, члан читаонице; надравница ораску без однава остане, на које делија Јарка од аври „wid nicht acceptirt“. Ево ти дописнике праве истине о слави парева дана, на неумити чисту воду без нужде.

Невазни тај дописник доноси још неке и календаре, о дочеку жунарске комисије и нападања на личности. Ми смо ради у вашем штотаваном листу много места заузимати, да опишемо тачан дочек те комисије, но допустити само, да одбјемо нападај дописников, и његова крива, известија.

Долуодписани, у договору са среским г. управитељем, уговорили по нашој могућности дочек, и објед (у почат комисије, а овдашња паробродска агенција, без нашег захтевања, својевидно нудилају на пријатнија наредила.

У конференцији нашој усвојили смо у начелу на нас саме примати трошак објед за чланове комисије, прочи позвати гости сваки за себе да плати. Један члан наш мислећи да ће то много коштати, предложи: да се позове општине у помоћ да притече, на које сред. г. управитељ рече: то допустити немогу, нити коју. Пошто смо упитали угоститеља, шта би искао од једне особе за толико велико јела, и он рече 2 ф. без вина, које смо ми скупа за госте на себе примили, и додали смо још десерт вина, али без шампањера. Гости су били задовољни како са дочеком, тако и са обједом, т. ј. банкетом.

Ево ти познани дописнике праве истине, а ти сада покажи противно, само говори истину, а не гди никога без узрока, неударат у најосетљивију жилу човечанства.

У Тителу 28. августа 1873.

Чланови конференције

Мило Крестинић, Аћим Смедереван,
Франа Чуновић, Адам Херманн.

СКУПШТИНА СРБА ЗАНАТЛИЈА У СОМБОРУ

у среду 13. септембра (у очи крстов-дана) ове године.

На тој скупштини, с допуштењем вис. угар. министарства унутр. послова:

1-о на ново ће се углавити правила, по којима да се на ново оснује „задруга Срба занатлија“ у Аустро-Угарској.

2-о изабране се привремено одбор, који ће што треба чинити до потврде клаузуле правилника.

3-е прегледаће се рачуни дојаконске заједничке благачне и решиће се о даљем руковању њоме.

Позивамо овим сваког брата Србина занатлију из свију крајева Аустро-Угарске и троедне краљевине, где Срби живе, — а особито некадашње осиниче (1870 године) задруге Срба занатлија на ову скупштину у Сомбор. Дојаконска одељења задруге ове молимо да изаберу и пошаљу тамо своје заступнике.

У Новоме Саду и у Сомбору, почетком септембра 1873.

Јован Стевановић, Ђурчија; Арсен Ђурић, обућар; Никола Продановић, ж. кројач; — Живо Ђурић, обућар; — Тома Јакшић, обућар; Лазар Лазаревић, обућар.

Милош Миланковић, кројач; Симе Торачки, опанчар; Ђорђе Њковић, кожухар; Никола Вукчевић, стар. кројач; Милош Радосављевић, кабанчар; Стеван Протић, кројач.*

*) Српске листове, пријатеље овој ствари, молимо да ово прештаљају.

ПОЗИВ

БЕСЕДУ С ИГРАНКОМ,

која ће се држати 16. (28.) септембра у Српском Вечеју. Ова беседа намењена је својом материјалном добити, да послужи пламеници „српској цели“. Програм, распоред и место биће у једном од идућих бројева овог листа. На овој беседи суделоваће војничка музика из града Варадина, регименте бар. Алемана број 46.

Властник, издаваатељ и одговорни уредник др. Свет. Милетић.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

У половини септембра т. г. изићи ће из штампе „Вуковарац“, нови срески календар за просту 1874. годину и моћи ће се у књижари долуподписати у Вуковару добити. Садржина је врло добро уређена тако да ће свакога купца подуну задовољити моћи.

„Вуковарац“ излази на српском и хрватском правопису на 8-ни великог табака.

Цена је од 100 комада српски или хрватски узван са билеговином 14 еор. а. вр. неувезан са 13 еор. а. вр.

Умољавам г. књигопродаце да назове наручбине учинити, а ја ћу на захтевање свакоме који заштите на углед један примерак бесплатно послати.

У Вуковару почетком августа 1873.

С поштовањем
Јован Б. Поповић,
књижар.

ОГЛАСИ.

Овим се отвара стечај за учитељско звање на новоустављеној школи у Ст. Футогу (на „Вашаршту“).

Плата је 400 еор. годишње. Осим тога слободан стан, два еата дрва и свентула до 1/2 лаца земље.

Потражитељи имају се јавити месном школском одбору до последњег септембра, о. г.

У Ст. Футогу 1 септембра 1873. године
1—3
Месни школски одбор.

СТЕЧАЈ.
На упражњено место учитељског звања у варошници Кошину Рајскеве (пештанској међи) отвара се овим стечај. Плата је у готовом новцу 200 еор. а. вр. 25. лаца ораће земље. 2. хвата мезана дрва. Отрген преко зиме скским се школа грије, и слободан стан. Сви они потражници који ово место допунити желе, нека своје молбенице са свима нужним документима, до 1-вог октобра на председнице црквено школске ове обине упути изводе.

Из обштинске седнице от 19-тог августа 1873. год. у кошину држане.
1—3
Максим Јудан,
председник

СТЕЧАЈ.
На упражњено место српског учитељског звања, у М. Чанаду канадској жунарији овим се поново отвара стечај. Плата је један ертал сесонадне добре ораће земље, састојећи се из десет мерова усева, 200 ф. готово новца: 6 еата дрва; слободан стан. Учитељ је уједно обаван како у црквеном ценију обучавају децу, тако исто ценију у цркви тачно обављати. Особито ће привреће бити на оне, који су у новије доба учитељску школу са добрим успехом свршили. Рок стечају трајаће од дана увршења до 23. септембра п. н. к. Када ће се уједно и избор обавити. Конкуренти имају се са добро инструкираним молбеницама и сведоцима овомест. школском одбору ил председништву поднети, ако је могуће и лично до означеног рока пријавити се.

Из седнице школ. одбора држане у М. Чанаду. 26 августа 1873. године.

Југт Поповић
пред. школ. одбора.
1—3

СТЕЧАЈ.
У Сомбору су упражњена три учитељска места и то на селишту Рачеву, Миђићу и Билићу.

Господа, која желе једно од ових места добити, нека изводе своје молбенице, са нужним податци на долеподписаног до 24. септембра т. г. послати.

Плата је 300 еор. и слободан стан.

Из седнице школског одбора 9. августа 1873. године у Сомбору држане.

Ђорђе Бранковић,
председник одбора
1—3

СТЕЧАЈ.
Место учитељско управљено је у Сурдуку са 300 ф. и 6 еата дрва и станом, обаван је учитељ ценије пржево обављати.

Савић Петар Костић
обшт. начелник. 1—2
црк. председник.

Вр 583.

СТЕЧАЈ.
На упражњено лечничко звање у месту Турциј овим се отвара стечај.

Годишња плата је 500 ф. а. вр. покрај других посетних пристојбина.

Потражитељи имају своје, са нужним сведоцима снабдене молбенице до 30. септ. п. р. т. г. среском начелничком звању у Ст. Вечеју поднети, а избор на поменуто место ће се 1. октобра обавити.

Покрај других квалификација изискује се и тачно знање српског језика.

У Турциј 5. септ. 1873.

Васа Стојковић Јован Медурић
бележник 2—3 кнез

СТЕЧАЈ.
На упражњено учитељско место Тиса Хиџону (протопојату В. Кикиндском).

Плата је 400 ф. а. вр. и 6 јутара ораће земље, са слободним станом и огреном.

Који желе ово место добити, нека своје молбенице до 30. септембра о. г. подписаном одбору поднесу.

У Т. Хиџону 23. августа 1873.

2—6
школски одбор.

СТЕЧАЈ.
У Сараваљу на упражњено српско-учитељско место овим се отвара стечај. Плата је учитељска:

У новцу 157 еор. 50 новч. а. вр. у депутат: кибл. жита, мажа славине, 65 ф. соли, 13 ф. свећа, 2 еата тврди дрва, 10 еата сламе за школу заједно, и 1 лаца ораће земље. Стан слободан са башном у школском месту.

Потражитељи овог имају молбенице своје са потребним сведочанствима снабдене на подписаног до 29. септембра о. г. управити, а сутра да је избор.

И пошто се од учитеља покрај учитељских способности, и добро разумевање у црквеном појању иште, почем је како у цркви најати, тако и децу у том обучавају дужан; то се Проситељи овог свакако лично овде пријавити имају.

Из српске школске седнице одборске у Сараваљу 19. августа 1873. држане.

Стеван Драгић,
нарох и месни школ. управитељ.
2—3

СТЕЧАЈ.

На упражњено место учитељско у Суботишту. Плата је годишња 168 ф. а. вр. 1800 ока жита, 6 еата дрва, 6 ф. свећа, башта и бесплатан стан потражитељи имају бити сомборски приправници са молбеницама, до половине септембра 1873. црквеном одбору припослати.

У Суботишту Мишковић 13. августа 1873.

Данило Ивић, Јубомир Табурић,
председник. 3—3
нарох.

СТЕЧАЈ.
Овим се отвара стечај на упражњено учитељско место 4-тог разреда у Митровци са платом од 500 еор. а. в. 120 еор. у име стана и 6 хвата растови дрва. Уз ово звање скопчано је и појање у цркви и обучавање деце у истом.

Проситељи имају своје молбенице са нужним сведоцима до 15. септембра п. н. општини поднети.

Овај разред — односно учитељ издржаваће сева 3 године из добровољних прилога, које љубитељи просвете и напред ка школског на ту цел жртвоваше, а по истом тог времена прихватиће га ова црквеношколска општина.

Митровица 10. августа 2873.

За црквено-школско општину;
Влада Марковић, Павле Панатовић,
первоша. 3—3
председник.

СТЕЧАЈ.
На упражњено место српског учитеља у Павловци, отвара се овим стечај од стране црквене општине.

Плата је учитеља 200 еор. 3 хвата дрва, и слободан стан с баштом.

Рок пријаве до последњег септембра.

У Павловци 15-тог августа 2873.
3—3
Црквена Општина.

СТЕЧАЈ.
Отвара се стечај на упражњено кинешалубеку штацију у Барањи. Плата је учитељска 30 поз. наполице, 30 пожу. ситни кукуруза, 5 акова вина, 36 еор. у готовом новцу, 4 еата тврди дрва, 3 лаца ораће земље, слободан стан с 2 собе, комором, подрумом, шталом, шупом, 2 баште и контракугално пошине од 150 ф. с придебож, да ће се ова свота учитељу издавати почети оца, кад таково и по другим штацијама у живот ступи. Учитељ мора и певечу дужност обављати.

Проситељи са добро инструкираним молбеницама, својима за 4. недеље од времена првог увршења на дотично место своје могу се обратити.

Роман Косић, Георгије Косић,
подпрес. 2—3
председник.

СТЕЧАЈ.
За попуњење учитељска места уз дужност певања на новоствореној школи српској у Госопојници отвара се овим стечај. — Плата је годишња учитељу 340 еор. а. вр. за редовну и поворну школу, 20 еор. у име зимњег огрева, 2 хвата тврди дрва, слободан стан с баштом.

Конкуренти имају за 6 недеља од дана увршења сврга огласа у јавне листове, подписаноме одбору своје молбенице поднети.

У Госопојници 27. августа 1873.
2—3
Месни школски одбор.

СТЕЧАЈ.
У Буђановци отвара се стечај на место учитељско. Плата је 210 ф. а. вр. у готовом, 1166 ока жита (од ових 366 ока у име поворне школе) 600 ока кукуруза, 6 еата дрва, 6 еата свећа. Од погреба кад учитељ прати 50 новч. а кад непраги 2 пешкара.

Учитељ је дужан у цркви појати и децу у ценију обучавају. Рок стечају истиче 14. септембра.

Из седнице школског одбора држане 6. августа 1873.
2—2
Школски одбор.

ГИМНАЗИЈА КАРЛОВАЧКА

позива на катедру физике и математике у вишим разредима. — Плата је правоме, подуну испитаном професору 1100 ф. а супленту 682 ф. 50 нов. а. в. нуз 10 по сто у име станарине. — Рок је молбеницама до 1. окт. по новом код високог гимн. патроната.

У Карловци 27. августа 1873.

Ј. Пантелић,
гимн. упр.
2—3

ОГЛАС.

Управљено је место једне учитељице са платом од три стотине и станарином од једне стотине форинти а. вр.

Пријаве до 1. октобра по новом на магистрат у Карловци 6. септ. 1873. 3—3

ОБЈАВЉЕЊЕ.

Подписани објављује, да је готов у Мокринском хатару близу валкашке железничке станице лежећу са добрим зданицама снабдевену земљу од 580 катастрални јутара под повољним условима на више година под закуп издати, или вечито продати. Ко би се томе преволо, нека се устмено или писмено пријави код пуномоћника Јована Сремира адвоката у Сегедину.

у Сегедину 30-ог августа 1873.

Јосиф Нађ.

НЕК СЕ ЗНА!

Јављам поштованој публици овде, и у околини, да сам покрај моје мешовите трговине, уједно и стовариште свију школских књига, као: српске, немачке, мадарске и романске, и за све друге ствари, које суза основне школе потребне, стовариште набавио.

За то молим за многобројне наручбине.

Што се наручбине тиче, то, или приликом, или у наточ (per Nachnahme) одмах ћу тачно слати.

С поштовањем
1—3
Никола Ј. Иванђански.

СИГУРНА СРЕДСТВА ПРОТИВ ГРОЗНИЦЕ, КОЛЕРЕ И СРДОБОЉЕ,

могу се са поштарским поузељем добити у деканци код „Св. Троице“

АЛЕКСАНДРА КРАЈЧОВИЋА
У ВУКОВАРУ. 2—3

За исту деканцију се тражи један младић, који је 4 гимназијална разреда свршио за вежбеника.

ОБЈАВА ЛИЦИТАЦИЈЕ.

Од стране управе кнеж. одескалких добара у Ириту (Срем) јавља се да ће се пришка гостионица од 1. новембра 1873. до краја октобра 1876. путем јавне лицитације 10. октобра т. г. у 10 сати пре подне издавати под аренду.

Услови лицитације и уговора (контракта) могу се код наведеног управе дознати.

Писмени оверти, са 10% уплатом од понуде и уверењем да су услови лицитације и уговора подуну познати, пријмају се до почетка лицитације код подписане управе.

Ирит 8. септембра 1873.

Јул. Кримијковски с. р.
управитељ кнеж. одескалких добара.

ОБЈАВА.

Пошто је у овом подручју колера престала, тако ће се свето-илински вапар, који је ради поменуте болести одгођен био,

20. 21. и 22. о. м.

по новом календару у месту Старој Пазови обдржавати. Вапар овај могу само из здравих места похајати.

Од ц. кр. котарске области у Старој Пазови дана 10. септембра 1873.

За котарског предстојника:
МРЕШИЋ,
наподр.
2—2

Част ми је поштованој публици јавити, да сам моју трговину пространо и поред мушки ствари и женске увео, и препоручујем у великом избору најновији женски огртача, шешира и капа, солидно урађени женски кошуља и ишела и све друге помодне и беле еспале, што женске за украс потребују, у том уверењу, да ћу сваку поштовану муштерију у избору и цени задовољити.

За многобројну посету молим с поштовањем
М. Р. Стојковић,
у Н. Саду на пијаци у правцу код „Белог Голуба“.

Потребујем једног шегрта или практиканта, али само из Новог Сада. 1—6

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА

Ђ. Ј. ЂОРЂЕВИЋА
у Руми,

потребује једног од старији спомоћника. Ко жели место узврати нека се што пре обрати. 1—3

ЛЕКАРНИЦА

Мите Палу у В. Кикинди потребује једног практиканта. 2—3

ШПЕЦЕРАЈСКА И МЕШОВИТА ТРГОВИНА

ЈОВАНА ЧАРНИЋА
У ЧАКОВУ,

потребује једног од млади спомоћника. Онај који је у немачкој кореспонденцији вичал, има првенство и може ома место заузети. 1—3

10 КОМАДА ВИНСКИ БУРАДИ

између 10. и 12. акова величине, са овом осталом виноградем опремом продаје из слободне руке

Јелена Недељковић,
ципеларка у Н. Саду. 2—2

ТАЈНЕ БОЛЕСТИ

И
ИМПОТЕНЦИЈУ

(учмалу мушку снагу),

лечи темелно под јемством сјајног и трајног успеха

МОРИЦ ХАНДЛЕР,

др. медицине и хирургије, магистер бабичлука и лечник очију.

ОРДИНИРА дневно: од 11—1 сати пре подне, и од 3—5 сахати после подне.

Обитава: у Пешти, Leopoldstadt, Palatin-gasse бр. 13. спрат бр. 14.

На писма с наградом одговара с места.

По жељи прима и у посебним часовима. 9—12

БИЛИЈАРА

ОД 200 ДО 600 ФР. А. ВР.

Разноврсни кеова и осталих потреба за билијаре могу се код мене

ЈОВАНА КНИЛЛА
фабрика билијара и кеова

Беч XI. Rossau, rothe Loewengasse № 5, 7. добити.

Особито циним пажљивим п. т. купце на ново патентиране магнине

WELTAUSSTELLUNGS-MANTNELLS

и ново изнађене, врло просто и zgodne запущају за рупе билијарске (Löcher-Verschluß für Caran-bollspiel.)

Ценовници и цртежи разашљу се бесплатно.

СРПСКА НАРОДНА ЗАДРУЖНА ШТАМПАРИЈА.